

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ГъэцэкIэжьиныхэр зыщыкIохэрэр къыкIухъагъэх

Адыгэ Республикэм и Президенту Тхъаклушынэ Аслъан гъэцэкIэжьиныхэр зыщыкIохэрэм — АРИГИ-м, Мыекьопэ къэлэ паркым ыкIи Адыгэ республикэ сымэджэщым тыгъуасэ ащылагъ. Ащ игъусагъ АР-м и Премьер-министрзу Къумпыл Мурат.

Пстэумэ апэу республикэм ипашэ гуманитар ушэтынхэм апылъ Адыгэ республикэ институтым чIэхъагъ. ГъэцэкIэжьиныхэр Иофэу ащ рашыллэн фэягъэхэр процент 95-рэ фэдизу непэрэ мафэм ехъулэу зэшъуахыгъ. Президентым пстэури къыплыхъагъ, зэралыгъэми, материалзу халъхъагъэхэр зыфэдэхэми хэзынчъэу зацигъэгъозагъ. Псэолъэшхэм ялофшIэн зэрэзэшъуахыгъэм зэригъэрэзагъэр, егугъухэзэ дэгъу дэдэу ахэм япшэрылхэр зэрагъэцэкIагъэхэр къыкIыгъэхыгъ, «тхъашъуегъэпсэу» къариуагъ.

Къэлэ паркым изетегъэпсыхъанкIэ Иофхэр шышъхъэу ма-зэм ыкIэм нэс аухынхэу ары зэрэрахъуагъэр. Агъэнэфэгъэ пIалъэм игъо ифэцтхэмэ, графикым тетэу ялофшIэн лъагъэкIуатэмэ къызэрэлъыплъэрэр Тхъаклушынэ Аслъан къы-уагъ.

— Псэолъэшхэм Иофхэр зэрэзэшъуахыгъэрэм, зынагъэ-

сыгъэхэм уигъэрэзэнэу щыт, игъом ыкIи икIоу ялофшIэн агъэцэкIэ, ау аттракционэу кIэлэцIыкIухэм афагъэуцугъэхэр дэгъу дэдэхэу, уицыхъэ ате-лынэу пIон плъэкIыщтэп, — ыуагъ ащ ыльэгъугъэм уасэ къыфишIыгъ. — Къалэм ипашэ мы Иофым джыри зэ хэплъэ-жьинышъ, ыгъэтэрэзжыкIынэу унашъо фэтшIыщт.

Республикэ сымэджэщым гъэцэкIэжьиныхэр Иофхэр зэрэщы-кIохэрэм, непэ зынэсыгъэхэм, неущырэ мафэмкIэ планэу ялэхэм псауныгъэм икIэухъу-мэнкIэ министрзу Нэтхъо Ра-зыетрэ сымэджэщым иврач шъхъалэу Къэлэкуткъо Каз-бекрэ къыцагъэгъозагъ. Рес-публикэм ипашэ ащкIэ мы-ррэзэныгъэ илэу къыуагъэп, ау республикэ министерствэ-хэмрэ ведомствэхэмрэ ащызэ-шъуахын альэкIыщтхэр зде-лэжьиэхэзэ нахъ агъэпсынкIэ-хэмэ, Иофхэр джыри нахъ зэ-рэлъыкIотэщтхэр къариуагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу шъуагъэ къытэу гъэсэнныгъэм ыльэны-къокIэ зэрэлажъэхэрэм, егъэ-джэн-пIуныгъэ Иофыр нахъы-шъу шIыгъэным ашъхъэкIэ ялахъышхо зэрэахъыгъэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхыль афагъэ-шъошагъ:

— **Бэгъэдыр Залихъан Мэмай ыпхъум**, МОУ-у «Д.А. Ишъхъэмафэм ыцIэкIэ щыт гурыт еджапIэу N 1-р» зыфилоу къуаджэу Хъаку-рынэхъаблэ дэтым иублэпIэ классхэм якIэлэгъаджэ;

— **Безрук Александр За-хар ыкIоу**, МОУ-у «Гъэ-сэнныгъэ зыщарагъэгъотырэ гурыт еджапIэу N 2-р» зы-филоу поселкэу Красноок-тябрьскэм дэтым иублэпIэ классхэм якIэлэгъаджэ;

— **Саный Светланэ Зул-хъаджэ ыпхъум**, МОУ-у

«Д.А. Ишъхъэмафэм ыцIэкIэ щыт гурыт еджапIэу N 1-р» зыфилоу къуаджэу Хъаку-рынэхъаблэ дэтым иублэпIэ классхэм якIэлэгъаджэ;

— **Тихонова Ольгэ Вик-тор ыпхъум**, МОУ-у «Гъэ-сэнныгъэ зыщарагъэгъотырэ гурыт еджапIэу N 3-р» зы-филоу станицэу Абадзехскэм дэтым физическэ пIуны-гъэмкIэ икIэлэгъаджэ.

Адыгэ Республикэм ите-атралънэ искусствэ ихэхо-ныгъэ илахъышхо зэрэхи-шыгъэрэм ыкIи шъуагъэ кы-тэу творческэ ИофшIэныр зэригъэцэкIэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралы-гъо Совет — Хасэм и Щыт-хъу тхыль фагъэшъошагъ **Биданэкъо Марыет Ша-милэ ыпхъум**, Адыгэ Рес-публикэм и Лъэпкъ театрэ иартисткэ.

Іушъхъэ тонным ехъу агъээстыгъ

Наркоманием пэшъуекло-гъэныр джырэ лъэхъан Иофы-гъо шъхъалэу къэралыгъом ыпашъхъэ итхэм ащыщ хъу-гъэ. Илъэс къэс мы тхъа-мыкIагъом ыпкъ къыкIыкIэ ныбжыкIэ пчъагъэхэм яду-най ахъожьы. Наркотикхэр хэбзэнчъэу зэрагъэфедэхэрэм пэуцужыгъэным пае Уры-сыем и ФСКН Краснодар краймкIэ и Регион Гъэло-ры-шIапIэ Адыгэ Республикэм-кIэ и Къутамэ икIулыкIу-шIэхэм профилактическэ Иофтхъэбзэ гъэнэфагъэхэр зэ-хащэх, ащ шъуагъэ кызыри-тырэми щэч хэлъэп.

2007-рэ илъэсым жъоны-гъуакIэм и 23-м республи-кэм ит садоводческэ това-риществэ горэм наркотик зыхэлъ Іушъхъэ килограмм 1372-у ащэным фагъэхъазы-рыгъэр наркополицейскэхэм къагъотыгъ. Зэрагъэунэфы-гъэмкIэ, наркотик зыхэлъ ве-

шествор Краснодар краим ит къалэу Новороссийскэ къы-рашыгъ. Мы бзэджэшIагъэр зе-зыхъэгъэ зы нэбгырэ правэ-ухъумэкIо органхэм къаубы-тыгъ, джырэ лъэхъан уго-ловнэ Иофым изэхэфын ыкIэм фэкIо.

Наркоконтролым икIулы-къушIэу Александр Руденкэм тызэрэщигъэгъозагъэмкIэ, Іушъхъэм ищэн республи-кэм къыщызетегъэуцогъэным епхыгъэ унашъоу Адыгэ Рес-публикэм и Президент ышIы-гъэм ишIуагъэкIэ, Иофхэм язы-тет нахъышIум фиуээнкIыгъ. ТапэкIэ Іушъхъэр узэрэфаеу тучанхэм, бэдзэрхэм ащыпщэ-фын амал щылагъэмэ, джы ар законом диштэрэп. Правэ-ухъумэкIо органхэм зэралы-тэрэмкIэ, зигугъу къэтшIыгъэ Іушъхъэр зы нэбгырэм респу-бликэм къырищэн ыкIи ыщэн амал илагъэп. Зэрегуафэхэ-рэмкIэ, ащ нэмыкI бзэджа-

шIэхэри хэщэгъагъэх. Ахэр гъэунэфыгъээнхэм ыкIи яфэ-шъошэ пшъэдэкIыжъ ягъэ-хыгъэным джырэ лъэхъан правэухъумэкIо органхэр дэ-лажъэх.

АР-м и Президент иуна-шъо ІуагIэ илэ зыщыхъу-гъэм къыщегъэжъагъэу нар-котикхэм ягъэзекIон епхы-гъэ бзэджэшIагъэу респу-бликэм щызэрэхэрэм ипчъа-гъэ нахъ макIэ хъугъэ. Мыщ дэжъым къыхэгъэщыгъэн-фае, ГОСТ-м ишапхъэхэм адимышIэрэ Іушъхъэм игъэ-зекIон пэуцужыгъэныр ары наркоконтролым иІофышIэ-хэм пшъэрылъ шъхъалэу зы-фагъэуцужьырэр.

УФ-м изаконодательствэ диштэу, дзыо 56-м арыл Іушъхъэр наркоконтролым иІофышIэхэм тыгъуасэ хэ-кI-итэкIупIэм ащи агъээстыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

Сурэтыр Іэшъынэ Ас-лъан къытырихыгъ.

Ныбджэгъу лъапIэхэр!

Шъуыцтэгъэгъуазэ непэрэ мафэм ехъулэу «Адыгэ макъэу» къыратхыкIыгъэр зыфэдизым: къ. Мыекъяуанэ — 149-рэ, Мыекьопэ район — 1, Джэджэ район — 1, Красногвардейскэ район — 57-рэ, Коцхъэблэ район — 57-рэ, Адыгэкъал — 85-рэ, Теуцожь район — 191-рэ, Тэхъутэмыкьое район — 97-рэ, Шэуджэн район — 133-рэ. ЗэкIэмкIи къыратхыкIыгъэр: 771-рэ.

ЛЪЭПКЪЫМ ПАЙ

Ящэнэрэ фильмэр агъэхъазыры

Тильэпкъ итарихъ кызыл-тыкырэ научнэ-популярнэ фильмтлоу Нэгъэплъэ Аскэрбий кыиэккыгъэхэм джыри къахигъэхъашт. Мы мафэхэм ар Тыркуем шыи, ящэнэрэ фильмэу «Черкесия. Чужбина» зыфиорэм ишын дэлажэ.

Аскэрбий дэмыкыизэ кызырэтиуагъэмккэ, «Черкесия-емрэ» «Адыгэ Хабзэмрэ» къа-ккэлыкылошт фильмэр зыфэгъэхъыгъэщтыр адыгэ лъэпкъыр зэрэдунаеу итэкъухъагъэ зэрэщыгуыгъэр ары. Ар Тыркуем, Сирием, Иорданием, Израиль ащытырахышт.

— Хэкужэу егъашлэм зырысгъэхэм адыгэхэр иккыжыныху зэрэхъугъагъэр, Тыркуем нэсыфэхэккэ кыинмыгуаеу альэгъугъэр, якощы-

жыны ушъхъагъу фэхъугъэр ыккы ар зэрэагъэккыкыгъэ шыккэр фильмэм кышчыдгъэлъэгъонэу тыгу ил. Еплъы-рэмэ ашлогъэшлэгъонынэу сэлъытэ, сыда плэмэ джырэ уахъгэм цыфхэм анахыбэм адыгэхэм яхэкужэ кызырэгъынэгъэ шыккэр ашлэрэп, ащ кыхэккэу лъэпкъым инахыбэ дэдэу хэгъэгъу зэфэхъафхэм илэси 146-рэ хъугъэу ащыпсэхуэрэ кызыккэмыккыжыхэрэм лъапсэ фэхъугъэр зэхъыгуыгъэу ыккы иккыоу зэхашлэрэп.

«Черкесия. Чужбина» зыфилоу мээу зауэккэ тызэплъын тлъэккышт фильмэр адыгэ лъэпкъым кыккыгуыгъэу зыккэбар тыгуыжыкырым шыщлахъ хъушт.

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

КЪЭЗЭКЪ КУЛЬТУРЭМ ИЯ XIX-РЭ ФЕСТИВАЛЬ

Непэ кыызэлуахы

Хэгъэгъу зэошхом Теклоныгъэр кызыщыдахыгъэр илэс 65-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхъыгъэу къэзэкъ культурэм ия XIX-рэ фестиваль жьоныгуаклэм и 28 — 30-м Мыеккыопэ районым шыккылошт.

Шэнышлу зэрэхъугъэу, илэс ккэс къэзэкъ культурэм ифестиваль Тульскэм шызэхашт. Адыгейм, Краснодар крайм ятворческэ купхэр нахыбэ хъуху ащ хэлажэх. Урысыем и Ккыблэ шьолгыр ихудожественнэ купхэри, Урысыем и Гупчэ шьолгыр иансамблэхэри тиреспубликэ бэрэ къэккылох.

Урысыем культурэмккэ и Министерствэ, АР-м культурэмккэ и Министерствэ, Мыеккыопэ районым иадминистрация, Кубань иккэзэкъ культурэ иассоциация фестивалыр зэхашагъ. Жюрым итхьаматэу, УФ-м искусствэхэмккэ изаслу-

женнэ Иофышлэшхоу, профессорэу, композиторэу Ккыккэ Ххисэ кызырэтиуагъэу, фестивалыр Адыгэ Республикэр шыи зыхъугъэм кышчыублагъэу Мыеккыопэ районым щэккыло. Ккэзэкъ культурэм зиужыжыным фэшл творческэ купхэм Иоф зыдашлэжы. Зыныбжэ хэккыотэгъэхэри, ккэлэцкыккылухэри фестивалым зэрэщызэнэ-ккыоккыухэрэм ккыеушыхъаты ккэзэкъ культурэм зызэриушъомбгъурэр.

Фестивалыр непэ сыхъатыр 17-м Тульскэм ккышчызэлуахышт.

САХЫДЭКЪО Нурбий.

Судым Иофыр Ккэлагъэхъагъ

Адыгэ Республикэм ипрокурор игуадзэ зэфэхъысыжэунашъоу ышыгъэм ккызырэщыиорэмккэ, бздэжэшлэгъэхылыгъэ зезыхъэгъэхэ Мэрэтыккыо Таубыйр Александр Михайлюковымрэ лажэу ялэу алытагъ. Нэбгыри 5 аулыкын гухэлъ зэрялагъэм, нэбгыри 4 зэраулыкыгъэм ыккы хэбзэнчъэу ахэм лашэр зэраулыгъыгъэм епхыгъэу Иофыр зэхъыфхэрэм мы бздэжэшлэтиур аумышы.

Зэрагъэунэфыгъэмккэ, 2009-рэ илэсым мэкъуогъум

и 15-м Адыгэ Республикэм ыккы Краснодар крайм акриминальнэ купхэм ялыккылохэр Мыеккыопэ районым ит ккыутыруу «17 лет Октября» зыфиорэм пэмычыжъэу шызэрэу-гъоигъэх. Зэдэгъушылэгъум илэ-хъан бгъуитлэм азыфагу зэмьзэгъыныгъэ ккыитэджагъ, ащ ккыхэккэу лашэр агъэфедэн фаеу хъугъэ. Мэрэтыккыо Таубый ылыгъыгъэ ккэрахъоу «ПМ» зыфиорэмккэ Роман Рыженкэм еуагъ, шьобж хылыгъэу тешагъэ хъугъэхэм апккы

ккыккыккэ нэужым ащ идунай ыхъожыгъ. Александр Михайлюковым шэккылохончымккэ нэбгыри 3 аулыкыгъ, зы нэбгырэм шьобж хылыгъэхэр тыришагъэх. Бздэжэшлагъэхэм язэхъфын дэлэжыагъэр Урысые Федерацием и Прокуратурэ АР-мккэ изэхъэфэккыло комитет и Гъэлорышлэпл ары. Джырэ лэжъан уголовнэ Иофыр АР-м и Апшгъэрэ суд Ккэлагъэхъагъ.

Адыгэ Республикэм и Прокуратур.

Щэпсэху адыгэхэр дунаим

Адыгэхэм ижъыккэ ятеплэ-шьошагъэр

Сурэтыр зышлыгъэр Rjmmel, Christopher. 1808-рэ илэс. 1. Шыгыны ккызырэккыло зыщыгъ черкес лэ-рыхъыр. 2. Черкесыпщым ыпхъу.

П.-С. ПАЛЛАС:

«Гравюрэм тешыхъэгъэ сурэтым ахэм (черкесхэм) ящыгыныхэр зыфэдэу ккы-гъэлъагъорэм сьд шыщи хэбгъэхъожыныу шытэп, илыягъэ хъушт. Черкес лэ-рыхъымрэ черкесыпщым ыпхъурэ мафэ ккэс зыщаль-щтыгъэ джэнэ ккызырэккыло-хэр ащ итэлъагъох.

Апэрэ сабыир ккыфэхъуфэ адыгэ бзылфыгъэм ищы-гъын зэхъоккыныгъэ фэхъу-ррп, ишыккэи итеплэккыи зэтэккыррп. Нэужым, ны зы-хъуккэ, шъхъатехъо фыжэ зытырехъо. Ышъхъэ пытэу зэккыпхэщ, ыщыпэхэр ыжэ-ккэпэпкъ дэжэ щепхыжыкы.

Зэккэми амышлэнккыи хъун, черкес хабзэу шыиэм ккызы-рэдилыгътэу, илэси 10 — 12 зыныбжэ пшъэшъэжыккыхэм апккыхэр бгъэккыпхэккэ е мьгъэтэджыгъэ шъо шъо-лыр шъуамбгъоккэ зэрэзэ-ккыпхэхэрр. Унагъо ехъафэ-хэккэ ахэр зыцахынкхэ фит-хэп, етлэнэ шъхъэгъусэ къа-фэхъурэ хъулыфыгъэм апэрэ чэщым шъор сэшхуапэккэ зэлэупккы.

Дэхагъэр черкесхэм ккы-зэрагурыиорэмккэ бзылфы-гъэм ыбг псыгъоу, ыныбэ мь-лэтыгъэу, ккыхэмыщэу шы-тын фае. Ар унэм иккыны зы-хъуккэ, пхъэм хэшкыкыгъэ лэжъаопылхъэхэр зыщел-лэхъ.

Едыдж Батырай итхы-лэу «Адыгэхэр (Черкес-

хэр) я XVII — XIX-рэ лэ-шлэгъухэм Европэм исурэ-

тышлхэм яешлэккэхэмккэ» зыфиорэм ккыдэхыгъ.

КЪЭБАРЫККЭХЭР

Шьутщыгъупшэщтэп, шьутэгъэлъапкэ

Щыфлэпкъым итарихъ ккы-хэхъухъэгъэ анахъ лыгъэгъэ зор зауыхыгъэр илэс 65-рэ хъугъэ. Ау Хэгъэгъу зэошхом лыхъужыныгъэ шызезыхъа-гъэхэр, псэемыблэжъэу фрон-тым шызэуагъэхэр, тылым Иоф шызышлагъэхэр, патриотизмэ-гъэ ин ккызыхъыгъэфагъэхэр, зипшъэрылхэм афэшкыпкы-гъэхэр сыдигъуи шысэтэхыпкэу тилэщтых. Нэбгырэ миллион пчъагъэм шъхъафитыныгъэм пае апсэ атыгъ. Шыиэккэшлу тилэным ахэр фэбзнагъэх, егъашлэм ахэр зыщыдгъэгъупшэхэ хъуштхэл.

Гукъау нахъ мышлэми, заом хэлэжъэгъэ ветеранху непэ псаоу ккытхэтхэм япчъагъэ илэс ккэс нахъ маккэ мэху зэ-пыт. Заом имашло хэтыгъэ вете-

ранхэм ккызыралотэжыккырэмккэ, а уахъгъэр непэ фэдэу анэгъу ккы-ккэуцожы. Мамыр шыиаккэи советскэ цыфхэр фэмыхъа-зырху псэхуэзэ, ошлэ-дэмы-шлэу фашист техаккыохэр тикъэ-ралыгъо ккызырэтэбзнагъэхэр, ахэм хъэккэ-ккыоккыагъэу зэра-хъагъэхэр, тхьамыккыагъоу фа-шистхэм ккытфахыгъэр сьд

фэдэ жабзэккыи ккыпкыотыккыи умылэккыным нэсы.

Хэгъэгъу зэошхом хэлэжъэ-гъэ ветеранищ нылэп непэ тикъуаджэу Улапэ ккыдэнэжы-гъэр. Ахэр Шыккыулытыр Иб-рахым, Аджырэ Мухъарбий ыккыи Абыдэ Сар. Тиветеран лъапккыи talokkэ, заом ишып-ккыпкэ ккытфалуатэ, тэри тшло-гъэшлэгъонэу тядэлэу.

Тэ, ныбжыккэхэм, ахэр тикъ-щысэтэхыпкэ, ялыблэнагъэ тэ-гъэлъапкэ, псаоу ккэзымыгъэ-зэжыгъэ тидзэккыи лъапккыи шъхъащэ афэтэшлы.

Тызфэжъугъэсаккыжэ

Щыфым ипсауныгъэккэ ту-тыным зэрар ккыздыхыны зэ-рилэккыштыр, ащ зи шлуагъэ зэрэхэмылгыр зэккэми ккыагу-рэлэ. Арэу щытми, тутыным ккы-игъэу пыщагъэ хъугъэхэр емы-шъонхэ алэккыррп, чладзыжы-шъуррп. Гухэккэ нахъ мышлэми, хъулыфыгъэхэм ямызаккыоу, бзы-лфыгъэхэри, зыныбжэ имы-ккыгъэ лэтахъохэри непэ туты-ным пыщагъэ хъугъэх, ащ псау-ныгъэм зэрарэу ккыфыхыррп, ащ уемышъомэ уипсауныгъэ нахъ ккызырээтэнэщтыр иккыоу ккыагурыиорэп е ккызыгурагъэ-лонэу фаехэл.

Тицкыккыгъом ккыщегъэжы-гъэу тьян-тятэхэм плуныгъэм ыльэныккыоккэ Иофыгъо маккэп ккыддызэрахъэррп. Ахэм зэу ащыщ тутыным пыщагъэ ты-мышъуныр. Ныбжыккэхэм яна-хыбэм тутынешъоныр еджа-плэм ккыщаштэу зэраублагъэм уимыгъэгъумэккыны ыльэккы-штыгъ. Апэ сэмэрккыухэ фэдэу рагъажэ, нэужым зылэпещэ-хэш, ашъхъэ фимыгъыжэ ешлы,

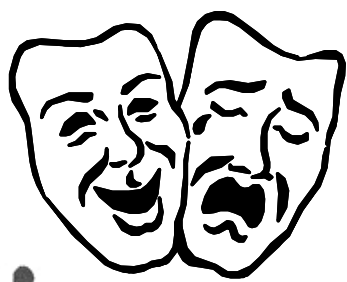
аужыпккэи афычлэдыжыккыррп. Уахъгъэр хэккыуатэ ккэсми, зы-хамышлэзэ япсауныгъэ ккызы-щэккыо. Гукъау нахъ мышлэми, илэс ккэс тутыным ыпккэ ккы-ккыккэ мин пчъагъэ дунаим ехы-жы. Тутын ешъорэм игъашлэ нахъ маккэ, ащ пыщагъэхэм уз лэхэри ккызыхы. Ахэм ащыщ жъэгъэузыри.

Сэ сьзэрэплгырэмккэ, ныб-жыккэхэр тутыным пыщагъэ мыхъунхэм пае спортыр шлу алэгъун, ащ пылхынкхэ фае. Спортым уилэпккэ-лэпккыхэр псыхъагъэ ешлы, уипсауныгъи ккызытырегъанэ. Арышъ, ныб-жыккэхэм сыккыаджэ ешлоигъу тутыныр ккыаштэным ыпэрэ-шлэ егушысэнху, ащ зыпари шлуагъэ ккызэрафимыхыштыр ккыагурыионэу. Тызфэжъугъэса-ккыжэ, тызлгыжъугъэллэжэ.

ОЖЪ Юр.

Адыгэ ккыралыгъо уни-верситетым илэпккэ фа-культет журналистикэмккэ иотделение ия 4-рэ курс шеджэ.

Сурэтым итыр: **Болэкьо**
Азэмат.

«ШъусиЛэшъ, сынасышышъу!»

1976-рэ илэсыр адыгэ лъэпкъ культурэмкӀэ мэхъанэ зилэ лъэхъанэу хъугъэ.

Мы илэсыр тилъэпкъ театралнэ искусствэ ыкӀуачӀэ зыгъэлъашышт, адыгэ произведение-хэм, пьесэхэм ямызакъоу, ӀэкӀыб къэрал тхаклохэм ягерой гъэшӀэгъонхэр ӀупкӀэу, хьалэмэ-тэу нэм кыкӀэзыгъэуцонхэр зыпшъэ ифэшт ныбжьыкӀэ студиеу Ленинград театрэм, музыкэм ыкӀи кинематографием якъэралыгъо институт къэзыухыгъэхэм Адыгэ хэкум къагъэзжыгъ.

«Юность актера» зыфиӀорэ концерт-спектаклымкӀэ ахэр, нэбгырэ пэпчъ, театрэр зикласэхэм зэлъашагъ, агу раубытагъ. Джащ кышчы-ублагъэу ясэнахъат, творчествэм гуетыныгъэу афырӀэм спектакль дэгъу зэфэшъхьафыбэ кыкӀэлъыкӀуагъ. Адыгэ драмтеатрэр гӀлэтыплэ ыкӀи цӀыф кӀуапӀэ ашын алъэкӀыгъ. Апэрэ мафэхэм псынӀкӀэу ӀофшӀэгъу мазэхэр, илэсхэр къаӀэлъыкӀуагъэх.

Илэс 34-рэ хъугъэ сценэм зытетыр зэлъашӀэрэ артисткэу Уджыхъу-Биданэкъо Марыет. ИщӀлэныгъэ зэрипхыгъэу, ежъ щыц хъугъэ артист сэнэхъатым зэрэфэкӀуагъэр, игъэшӀэ гъогу зэрэзетеуцагъэр, творчествэм имэхъанэ зэрэзехишӀэрэ зэдгъашӀэмэ тшӀоигъоу Марыет тигъэзет къедгъэблэгъагъ.

Гугъэм икъежъапӀ

Шъхьац нэлъэ псыгъом, нэрымылгъэу Ӏуданэм афд гугъэр. ИкъежъапӀи, икъэ-кӀуапӀи, игъэпсыкӀэ-шыкӀи гъэунэфыгъуае. Ауми, пкӀыхъ дэхэ гъэшӀэгъонэу тигъашӀэ ар кыхъэф, тэр-тэрэу, ыужы-ӀокӀэ, акъыл уцугъэкӀэ а зӀкӀэ тшӀоигъуагъэр зыфэдагъэр зэтэцӀэлъажы, тэгъэунэфыжы.

Хэтырэ цӀыфи Тхьэм кы-хилъхьагъэ щыӀэмэ игугъэ кыгъэгъунэу зэрӀыкӀорэм ихъатыркӀэ ишӀоигъоныгъэ кыдэхъу ыкӀи имурад лы-кӀэхъэ. Нэбгырэ пэпчъ иӀ гугъэ — ежъ тешыкӀыгъэу, фэшӀоу, илэгъоу; нэмыкӀхэм ахимыгъэкӀуакӀэу, зыкы-ригъэгъотэу.

— *Ащ елътыгъэу, Марыет, о сидуштыгъэу адыгъэхэр анахъ зэнэгъу-хъу, (макӀэу зыщыцтэ-хъу) щыт артист лъа-гъор сэнэхъатыбэм къа-хъыгъа?*

— СыщыкӀу дэдагъ ренэу орэд къасӀо зэхъум. Илэси 5 фэдиз сыныбжыгъэшт ся-нэжъ псыпс джанэр сфиды-ти, унэпчъӀупэ уцкӀэхъо зӀкӀ дахэм сыхэтэу сыкъа-шъоу, орэдым кӀезгъэщэу зыщэтэм. Нахъ зыкызы-сӀлэтым, я 5-рэ класс фэдиз сисыгъэшт, балеринэ сы-хъуным сыкӀэхъопсэу сыу-благъэ. Балет зыхэт къэтын горэ телевизорымкӀэ щыӀэмэ зыхэзгъэныштыгъэп, Майя Плисецкаяр ары анахъэу

сыгу рыхъыштыгъэр. Гъэм-фэ фабэм унэм зисшыхъэ-ти сикӀэсэ балетым сеплъты-штыгъ.

Еджэгъу илэсхэр

Уахътэр гузжъопхэ псынӀкӀ, зӀплъэкӀыгъо уригъафэрэп; тыгъосэрэ сабыр, псы кӀа-кӀагъэм фэдэу, непэ цӀыф хъугъах, тӀекӀу тешӀэмэ — пшъашъэ.

— *Къоджэ еджанӀэр ыкӀи еджанӀэшор сидуштыгъэу угу къинагъэха?*

— Еджэныр сикӀэсагъ, сегугъуштыгъ. Нахъ ин сызэ-хъум, я 7 — 10-хэм, орэд-къӀоным зестыгъагъ. Ащи изэкъуагъэп, Адыгэ театрэр къуаджэм кызыкӀокӀэ зы-хэдгъэныштыгъэп. ТиклукӀ цӀыфыр чӀэзэрэмыгъафэу чӀызыбзэщтыгъ, ащ пае пчъ-хэр ыужылоу кызыӀуаубгъу-кӀыштыгъэх. Тэри, еджэкӀо цӀыкӀоу тыщытэу, джащы-гъум чъэкӀэ тыкӀоти, апэрэ сатыр шыпкӀэм щысхэм апашъхъэ титӀысхъэщтыгъ, жы къэтымышытэу ЦӀй Унае, Лыбзыу Софэ, Талъэкъо Сулейман рольхэр кызыра-шыхэрэм теплъыштыгъ. А зӀкӀэмэ сыгу агъэшӀуштыгъ, ишӀоигъоныгъэ зӀкӀагъа-блэщтыгъ, сэри ахэм афэдэ сыхъу сшӀоигъуагъ.

Тбилиси къэшъонымкӀэ кышъагъэсэщтыгъэр зэрэха-хырэр зысэшӀэм я 7-рэ классым сисыгъ, сыфэягъ сэри сыкӀонэу, ау сыныбжы зы илэс щӀкӀэти, сахэфа-гъэп.

— *Ащ фэдиз фэцэныгъэу орэдым, къашъом, сценэм афыуӀагъэр тидэ кып-фикӀыгъагъа адэ?*

— Сэри ащ сегупшысэу кыыхэкӀыгъ. Сызэрэнэгъуерэм-кӀэ, ар сятӀкӀэ кыкӀыгъ. Ся-тэу Уджыхъу Шамилэ чылӀкӀэ гъобэкъуаеми, заом ыпӀкӀэ ежъыри янэ-ятэхэри (сянэжъ-сятэжъхэр) къалэм дэсыгъэх. Партием ихэку комитет сят-тэжъ Ӏоф щышӀэщтыгъ, сяти икӀлэгъум еджэнымкӀэ ина-сып кыыхыгъагъ, сэнаушыгъи хэлъэу кычӀӀкӀи, музыкэми, сурэтшыными зафигъэсэн амал ыгъотыгъагъ. Музыкаль-нэ еджанӀэм скрипкэм кы-ригъалоу щыфагъэсагъ, мэкъэ дахэ илагъ, дэгъоу къашъо-штыгъ.

— *Къоджэ еджанӀэр кызызоухым, уишӀлэс 17, уигугъэ ӀушӀлэхэм тыда уз-дацагъэр?*

— ЕджанӀэр кызыухыгъэ къодыагъ Ленинград дэт те-атралнэ институтым иадыгъэ студие пае джыри цӀыфхэр ящыкӀагъэу зэраштэхэрэр зы-сэшӀэм. Сянэ ащ дэжъым бэ зэпищчыгъэр, зэгупшысагъэр. Артист ухъуным адыгэ бзы-лъфыгъэмкӀэ кыинэу хэлъи, нэ-мыкӀи, кӀэлэ чыжъэм уишӀфы-

гъэ птӀупшыныр, шебгъэджэ-ныр уӀэшъхъэзакъоу зэрэмы-псынӀкӀэгъо дэдэри. Сэ сыгу-Ӏэщтыгъ, лъэшэу сыкӀо сшӀо-гъуагъ. Джащыгъум зигушыӀэ зафӀкӀэ зышӀуагъэ кысэз-гъэкӀыгъэр сянэшым ыкӀоу (Тхьэм джэнэт кырет) шӀэ-ныгъэлэжъэу Хъут Шамсу-дин ары: «ЦӀй Унае фэдэу лъэпкыым фӀэлэжъэнэу ар орэ-хъуи, угу къеонэп», — сянэ кыриӀогагъ.

СатӀупшыгъ, сыкӀуагъ. 1972-рэ илэсым джар икӀуа-кӀэу Ленинград къэлэшхом итеатралнэ институт ия II-рэ курс изы студенткэ сыхъугъ.

КъэпӀотэныр псынӀкӀэми, еджэгъу егъэжъэгъур сэркӀэ кызырыкӀуагъэп, ежъхэр зы илэсырэ еджагъэхэу, нахъ хэгъозэгъагъэх. Сэ а зӀкӀэ из-гъэжъунын ыкӀи сакӀэхъажын фэягъэ. СанахыкӀэу сахэфэ-гъагъ, кызырэсшӀомышӀы-гъэу, зэрэстудиеу кысфэхъа-лэлыгъ, хэти иӀэ амалымкӀэ кызыделагъ. Апэрэ курсым ипредмет зэфэшъхъафхэмкӀэ ушэтынхэр, зачетхэр стыжы-гъагъэх, уахътэр сфикъушты-гъэп, сшӀэнэу, сызэдженэу бэ-дэд силагъэр.

Произведениехэр образ пэпчъ кысфызыхафызэ кыс-

фаӀуатэщтыгъ, сызхалъытагъ, сызэрапэсыгъ, сагъэхымагъэп. Сэри сӀуачӀэ нахъ зэсыугъо-и-лагъэ. Зы театрэ тыкызырэ-кӀожыштыр, зы Ӏофыгъо ты-зэрэдэлэжъэщтыр кыдгуры-Ӏоштыгъ. Сытхьагъ седжэфэ, еджэныр кысфэхъыныгъэп, а зӀкӀэ сшӀогушӀогуагъ. Те-джэфэ (самолетыр къефэхы нэбгыри 5-р тхэкӀыгъ) къэна-гъэхэм зыч-зыпчэгъоу тызэ-хэтэу дахэу тызэфыштыгъ.

Сценэр, рольхэр, гупшысэхэр

— *ШъукызыэкӀожыым Адыгэ хэкум сидуштыгъэу кышчышъуныгъокӀыгъэха?*

— Къэтыухи хэкум кызы-тэгъэзжыым, пащэхэри, теат-рэм иколлективи, театрэр зи-класэхэри кытфӀэчфэу кыт-пӀэгъокӀыгъэх. Артист закъохэр арымырэу, тэ режиссерхэр кызырэтхэкӀыгъэхэм ишӀуагъэ кыӀуагъ.

Адыгэ классическэ литера-турэм имызакъоу, ӀэкӀыб къэ-рал тхаклохэм япроизведение-хэр, драматургие лъагэм зы-кышчытшӀыным имал дгъо-тыгъэ. Ащ фэдэ ӀофшӀаӀэм уигъэшъыгъэр, уегъэчаны, уепсыхъэ, уиӀэпӀэсэныгъэ къэ-нафэ, тинасып кыыхыгъэу сэлъыт.

Апэрэ ӀофшӀэгъу илэси 10-м анахъ зышӀуагъэ кытэ-кӀыгъэхэр гастрольхэр ары. АпэрэмкӀэ, ащ фэдэ ӀофшӀа-кӀэм зызэкӀыуегъэуае. ЯтӀо-нэрэмкӀэ, Адыгэ драмтеатрэр, ащ илэпкъ-нэшанэхэр, адыгэм ишэн-хабзэхэр, игушъхъбай-ныгъэ ролыбэмэ яшӀуагъэкӀэ чӀыплэ ыкӀи цӀыф зэфэшъхъа-фхэм алъыдгъэлэсын тӀэкӀы-гъэ. Тэ, зэкъош лъэпкӀэхэм — адыгэхэм, къэбэртаехэм, щэр-джэсхэм, абхъазхэм тызэрэз-хахъэу, тызэрэзэрэшӀэу, тызэ-рэрэрэлъытэрэм, тикультурэ къэдгъэлъагъозэ хахъо зэрэ-фэтшӀырэм тӀапэсэ егъэпыгъ. Ащ тэри зытегъӀэтыба.

— *Адыгэ сценэм укы-тезыцагъэр ыкӀи узэрэ-цашӀагъэр сид фэдэ спек-таклыр ара?*

— Адыгэ литературэм про-зэмкӀэ илэпэсэгъэуцоу КӀэрэ-щэ Тембот ироманэу «На-сыным игъогу». Ащ хэт роль шъхьалэу Нэфсэт иобраз кы-зэрэсшӀыгъэм псынӀкӀэу гу кысылъаригъэтагъ. Сэри си-адыгэ лъэпкъ, ащ ишэн-ха-бзэхэм нахъ гуфӀапӀэу сари-гъэплъыжыгъ, ахэмкӀэ сигу-шхоныгъэ кыӀлэтыгъ.

— *Адыгэ театрэм исце-нэ узытетыр илэс 34-рэ*

УДЖЫХЪУ-БИДАНЭКЪО МАРЫЕТ КЪЫЗЫХЪУГЪЭ МЭФЭКЫМ ФЭГЪЭХЪЫГЪ

хьугъэ. Спектакль тхьап-ша узхэлэжъагъэу рольхэр къызыщыпхьыгъэр, ахэм анахь къахэбгъэщыхэрэр?

— Сценэм сызытетым къыщегъэжъагъэу роли 100-м нахьыбэ къэсшыгъэ, ахэр рольгъэшлэгъон зэфэшхьаф зэклагъэх, сэрклэ мэханэ зилагъэх, сыгу пхырыкыгъэ заклэх.

— Заулэмэ ацлэ къеплон плъэкълэна?

— Кларэщэ Тембот иехэу «Шахьомрэ пшъэшэ пагэм-рэ» (Сурэ ироль), «Шапсыгъэ пшъаш» (ным иобраз), Мурэтэ Чэпае ипесэу «Шъузабэхэр» (Фыжъ цыкълэ), Дыхъу Хысэ иеу «Гошэунай» (Шэуджэн Гошэунае ироль), Н. Думбадзе ипесэу «Если б небо было зеркалом» (Пшъэшэжые хьафизэр), Володиным иеу «Ящерица» (Черепащкэр), Къуекъо Налбый ипшысэу «Клэлэцыкълумрэ цэлунэжым-рэ» (Шъэожьыер), ахэм анэмыхлэхэри къэсшыгъэх.

— Уисэнэхьат, уитворчествэ уарыплъэжъымэ, сьд фэдэ гунысэ зэфэхьысхьахэ пшыхэрэр?

— Сисэнэхьат нэмыхлэхэм къахэзыгъэщхэрэр, сэ сиплошылкэ, къэпшырэ рольхэри ахэр зэпхьылэжъыхэри цыфхэр арэу зэрэщытыр ары. Бэдэдэ Иоф зыдэшлэжъын фаеу мэхуу къыоплхьхэрэм агу улъыссыным, шыпкэр афэплотэным апае. Гуклоцл къэбзагъэр, гушхьэбаиныгъэр ролэу къэпшырэр зэхэпфынымкэ ыкли ар къиплотыкълынымкэ аперих. Гур зыхэллхьэрэ Иофшлагъэр нэмыхлэхэми псынклэу анэсы, зэхашлэ. Сисэнэхьат, творчествэм бэ сызфапугъэр, сызфагъэсагъэр. Сэ сыгуклэ сызфэгъэ пстэуу сызкълэопсыщыгъэр — орэорэд, орэкъашъу, орэбалет — театрэм хэзгъотагъ, сценэм къыщысшыгъэ. Сыда театрэр сищылэныгъэ щыц зыклэхьугъэр слоу сэр-сэрэу сызэупчылжъэу кыыхэкълэ. Сэгъэшлагъэ сшлоигъогъэ пстэур шызэшлосхын слэкълэнэу ар Тхьэм къызэрэситыгъэр. Схэлъ щылэмэ зэклэ сценэм ишлуагъэклэ слэзгъужьыгъэ, ситгэгъотыжыгъэ, творчествэр Тхьэшхом къызэрэситыгъэр сэрклэ зымыуасэ щылэп.

— Хэта уанэ-уатэхэр, угу сьд чыпна ахэм щаубытырэр, уафэда?

— Узиеу укъэзылфыгъэм уфэмьдэн ыльэкълэна? Сянэу Хьут Саньетрэ сятэу Уджыху Шамилэрэ апэдэдэ Гьобэкуае (сянэ хьэклэклоу клуагъэу) джэгум щызэрэлъэгъугъагъэх, къэзэрэщагъэх. Ар 1948-рэ ильэсыр арыгъэ. Сятэ лы лъэгъупхьэ, еджэгъэ-гъэсэгъагъ. Заом ыпэклэ янэ-ятэхэр къулыктушлагъэхэти, сятэ къалэм щыпсэу, шеджагъ. Военнэ училищыр, апшэрэ партийнэ еджапэр къуыхыгъагъэх. Урысыбзэр дэгъоу Іеклэлыгъыкълэ бэзшлуагъэ. КІэлэ зыкълэмыштэу сятэ заом ащэгъагъ, лыгъэ хэлъэу зэуагъэ, къэралыгъэ наградэ инхэр — Александр Невскэм иорден (ар зилэр зырыз дэд), медалыби къыфагъэшышъагъэх. Берлин нэсыгъагъ. Капитаныцлэр илэу зэо ужым дзэм къыхэкълэжыи (янэ-ятэхэр шылэжыгъэхэп), янэжъ ылыгъыжыинэу Гьобэкуае ыгъэзэжыгъагъ. Джа-

щыгъум сянэрэ ежыыррэ зэлуклагъэх.

Сянэ адыгэ бзылфыгъэ гъэпклагъэ зыфалохэрэм афэд, ащыщ. Сишхьэгъусэ зыщымылэжъ ильэс зыщыпллым къэсэжъыгъэу садэжъ Мыекьуапэ щыл. Къыгъэшлагъэм къэбзэныгъэм, цыфыгъэм, зэфагъэм гъунэ алтыфызэ къырэкло. Іэдэб, къэрар, шэлагъэ зилэ цыф.

Сянэрэ сятэрэ нэгъырищэу Тхьэм такъыритыгъ — сшыпхьоу Тэмар, сшэу Мурат ыкли сэры. Сянэрэ сятэрэ зызэхэкълэжъхэм сэ ильэситф сыныбжыгъ. Сятэ ыгъэлаеу ныбжыи гушылэ сянэ ыжэ къыдэкълыгъэп. Загъорэ «насыпынчъ» филоштыгъ.

— Уатэ илэшлугъэ еицлфгъэ гъэпсыкълэ сьдэу-щтэу зэхэпшлэнэу хьугъа?

— Зэкълэми тызэхэс зэхьум игъэпсыклагъэр, къызэрэтфыщытыгъэр тьнэ ренэу къытфиуатэщтыгъ: «чэщым къэтэджыти чыхлэныр къышгу-тырихьожьыщтыгъ, къышгу-щыгушлукълэу, мэлэшлу къапехы ылоштыгъ», — тэрклэ зыфэдагъэр тигъашлэщтыгъ. «Жыи илыгъор» къынэмьсыфэ, тинагъо дэхагъэ, гупсэфыгъ...

Заом ригъэшлыгъэ гууз-лыузыр зыфимыгъыжъэу псы дьджым сятэ ригъэуабыжъэ мэхуу, ишэни, иунагъуи Іепзых.

Зэоуж ильэсхэм сятэ нахьлы зэтэгъэпсыхьагъэ Гьобэкуае дэмысыгъэу къалотэжыи. Тарихьымкэ къоджэ еджаплэм щыригъаджэщтыгъэх, узэрэупчлэу ымышлэ шылагъэп. Акъылынчыагъэп, цыфышлугъ, ау инасып кълыхъ хьугъэп.

Тянэ типлугъ, тыригъэджагъ. Непи ар силэшъ, сисабылхэм ашхьащыгышъ, сыбай. Творческэ гуетыныгъэу схэлъыр сятэклэ къыклэу сэлъытэ, бзылфыгъэ шэн-хабзэхэмкэ сянэ щыц къызэрэсхьагъэми гулысэтэ.

— Къыплъыкълэу, улъы-кълэу уатэ щытыгъа?

— Сятэ Мыекьуапэ дэсыгъ, тэщ нэмыхлэ быни, шъузи илагъэп, ау зыгорэм дэпсэуштыгъ. Сэ Ленинград сыкъызекълэжым зыщыпсэурэр зэзгъашлэ, сэр-сэрэу ыдэжъ сыклогъагъ ыкли сыллыкълэщтыгъ. «А, сипшъашъ» ылозэ къыздэгъушлэщтыгъ, тызэгурьлоштыгъ.

— Шылэныгъэмкэ анахь уасэ зыфэпшлэу сыда щытыр?

— Сыдыгъуи анахь уасэ зыфэпшлэу тиунагъо тызыщырагъэсагъэр ныбджэгъуныгъэр ары. Ащ ыкълуацлэ зэрэхалэмэтыр сэри згъэунэфыгъэ. Тызэдеджагъ, сипшъэшлэгъу дэдагъ, сценэм ильэсыбэрэ къыздытетыгъ зэлыашлэрэ артисткэ цлэрыуагъэу Клуращынэ Фатимэ. Ар сэрклэ ныбджэгъу къодыгъэп, ныкълыфыгъэ пэпклагъ (щылэжъэп), ауми инурэ къызгъот, къысфиуагъэр, къысфишлагъэр, та-зыфагу илыгъэ шлулэгъур тхыдэ ин, тхылъ псау хьущт. Іулъхьэр тлу зэфэпшыщтыгъ, щытхьуми зэпэлэпчъэ зедгэшыгъэп, фэтэр гошыными гъзэгъабгъэ къыхэдгъэкълыгъэп (Марыет ынэпсхэр къытелъадэх). Фатимэ акъылрэ шэн дахэрэ зыхэлъыгъэ цыф: бзылфыгъэ-бзылфыгъэ шыпкьэу,

игулъытэ ин къэралхэр зэрэгъэкълэу зыфалорэм фэдагъ.

Силэх нэмыхлэ ныбджэгъухэу сызфэхьалэлхэу къысфэхьалэлхэри, бэрэ ахэр къыскълэуцох, Іэпылэгъу къысфэхьух.

— Сыда орклэ насыпыр?

— Уищылэныгъэ урырэзэныр ары. Бэдэдэ Тхьэшхом къытфишлэрэр, ащ гуахъоу хэдгъуагъэр, къытитырэр.

— Орклэ анахь чыплэ гупсэр, лъанлэр?

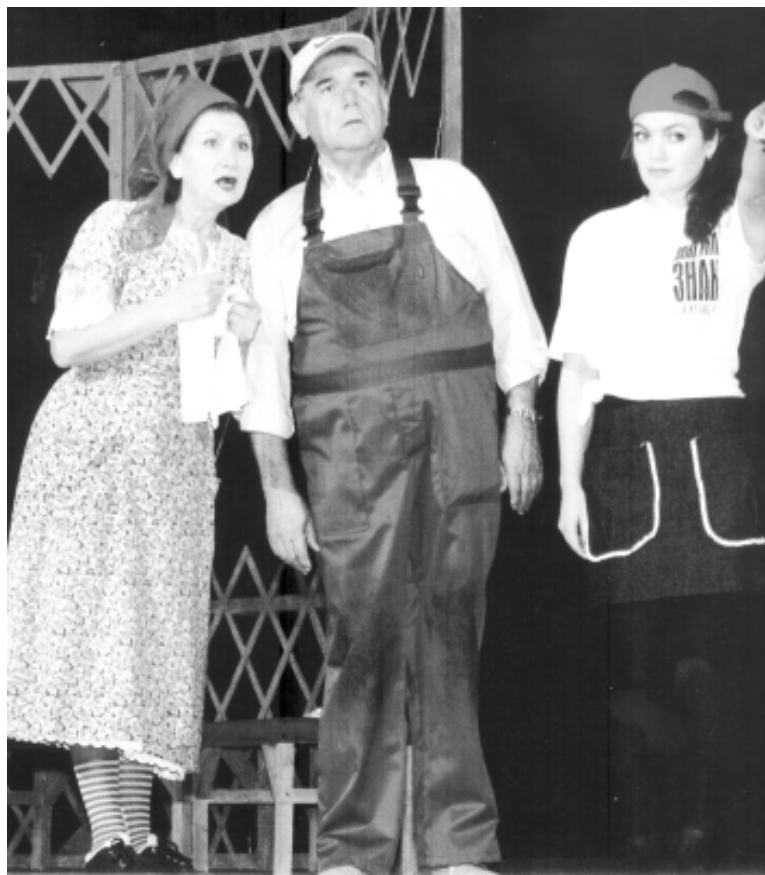
— Мыекьуапэ. Ар сиунэ, сирэхъатыпл, сиклэлитлу — Кошбайрэ Нартрэ — сян, синьбджэгъухэр, сигупсэхэр, си-лофшлэгъухэр, адыгэ цыфыбэр.

— Ары. Уегупшысэмэ, хэтэрэ цыфи шьорэ лырэ езгыгъэшлэу, зыкълэжыгъотэу, игухэлъхэм зызшаушхугъэу, ыльапсэ зыщыпытэгъэр, игъашлэ зыщытлэ-мыгъэр арыба иунэри, ихэкури, ичылплэ гупсэри. Зэлыашлэрэ артисткэу Уджыху-Биданэкъо Марыет лъэпкэ искусствэм илахьышлу зэрэхильхьэрэм щэч хэлэп. Непэрэ мафэхэми ащ итворческэ кълуацлэ из, Адыгэ драмтеатрэм исценэ зэлухы, егъэбаи. Лъэпкэ зэхашлэр, шлэжыр зэригъэлъэшыщтхэм яусэзэ, ныбжыкълэхэр адыгэ культурэм, тарихьым агуклэ фэцагъэхэу плугъэнхэмкэ амалхэр дахэу къегъотых.

РАТИ-м икълутамэу Мыекьуапэ щылэм Марыет сценэм укызырэхъыгушылэщтымкэ щырегъаджэх, щыфегъасэх, джащ фэдэу АКЪУ-м ильэпкэ факультет истудентхэр зыхэлэжъэрэ кружокым ыкли республикэ гимназием иеджаклохэу къэзыгъэзэжыгъэхэм яехэм адыгабзэр, адыгэ зэхэтыклэр, культурэр зэлыгъэшлэгъэным-кэ Иоф адешлэ.

Марыет сыдыгъуи иклэсэ искусствэм ипчэгъу ит. Къызыхьугъэ мэфэклэ дахэм ыкли сценэм зытетыр ильэс 34-рэ зэрэхьугъэм апае тыгу къыддэлэу театрэр зикласэхэу, лъэпкэ культурэр зылаплэхэм ацлэклэ псауныгъэрэ насыпырэклэ мыхъуапсэу, ильэпкэ идахэ аригъалоу, ылэгъэу, ибынхэм адатхьэу, ильэсыбэрэ узынчъэу щылэнэу тыфэлъало ыкли тыфэгъушлэ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Марыет
къырагуаллэхэрэр

УФ-м изаслуженнэ, Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Пэрэныкъо Чэтиб:

— Тхьэм зэритырэм ретыпэ алоба, джащ фэд Уджыху Марыет. Адыгэ жэбзэ къабзэ Іуль, мэкъэ дахэ ил, зэчый ин хэлъ, артист сэнэхъатым къыфэхьугъэ шыпкь. Мыщ фэдиз ильэсым Иоф дэсэшлэшъ, сценэм дьтетым фэсакъын, кълырыплъын, фэгумэкълын зэрилъэкълэрэ сэлъэгъу. Марыет ухигъэукоштэп, Иоф дэшлэныр Іэшлэх.

Талантым Иофышхо ухэтми дэшлэн фае, артисткэр шхьахьырэп, лъэшэу Иоф зыдешлэжыи, роль цыкълуи ини зы Іэшлугъэ горэ ахельхэ. Марыет адыгэ шъуашэр ыкли сьд фэдэрэ нэмыхлэрэ шыгъынри къышэщы, ар ыгъэпсэолъэн елэкълэ. Имэфэклэ мафэклэ сыфэлъало ишъэуитлу цыфыгъэ, адыгэгъэ зэхэшылкы-гу-лътэу ахильхьэрэм хагъэхьонэу, плуныгъэ дахэм лъы-кълэхьэхэу щылэнхэу, Марыет янэ илэшъ, бэрэ къышхьа-рытынэу, хьары, гушлуагъор къабэкълэинэу.

УФ-м, КъБР-м, Кубань язаслуеннэ артистэу, АР-м инароднэ артистэу Зыхъэ Заурбий:

— Марыетрэ сэрырэ Ленинград тыщызэдеджагъ, джащ къыщегъэжъагъэу Иоф зэдэтэшлэ, дэгъоу сэшлэ. Искусствэм шыпкълэныгъэ ин фырил. Роль зэхэдз ышлэрэп, ролым хэлъ гупшысэм ычлэ нэмьсымэ ыгу загъэрэп. Ышлэрэ Иофыр иклас, Иоф дэшлэнкыи гупсэф.

Іахьылынэгъэ гупсэнэгъэмкыи Марыет хьупхьэ. Уджыхуу унагъом пкъэуу ил. Пхьу ыкли шыпхьу гуклэгъушл, Ны шъаб, ныбджэгъу хьалэл. Илэпкэ, иадыгабзэ лъэшэу шлу елэгъух. Ахэмкэ изэхашлэ ины, илофшлэклэ псэемылэжъ.

Марыет бэдэдэ фызэшлэжышъ, сэ лъэшэу сыфай ыкълуацлэ къыщымыкълэу ильэсыбэрэ лъэпкэ искусствэм фэлэжъэнэу, гъэшлэ кълыхъ Тхьэм къыритынэу, исабий-хэм ятхьагъо ыльэгъунэу, итыгъэ фэбэнэу, иогу мамы-рынэу сэлъало.

Лъэпкэ драмтеатрэм илофышлэу
Къуекъо Нэфсэг:

— Сэ Марыет зысшлэрэр бэшлагъэп, ау апэрэ мафэхэм къащегъэжъагъэу лъэшэу сыгуклэ пэблагъэ сыхьугъ. Жыи псынклэу лъэрэзэу, гушлэбзыоу ышлэрэр зэклэ ешлэ.

Ащ фэдиз къарыур, шэлагъэр тыдэ къырихьыра мы бзылфыгъэм слоу загъорэ къыхэкълэ. Ышлэрэ Иофыр, илофшлэгъухэр, къэшлэжыгъэ пстэур, дунаири зэрэхэтэу, икласэх, ыгу пстэуми афызэлухыгъ, адыгэ лъэпкьым ыпхьу шыпкь Марыет. Шлоу щылэр Тхьэм къыриты-нэу фэсэлэ.

Театрэм илофышлэу, илэгъу-ныбджэгъоу
Пэтлыошэ Лид:

— Искусствэм сэ сыхэмытыгъэу, театрэм тызэфы-мышгъагъэми, Марыетрэ сэрырэ тызэлуклэщтыгъ. Илэс пчъагъэ хьугъэу тызэрэшлэ, тызэпэблагъ. Марыет

игупцлэнагъэрэ ихьалэ-лыгъэрэ гъунэнчъэх къы-пэблагъэхэмкэ, къэшлэ-кълыгъэхэмкэ. Сэ шыхэр силагъэми, шыпхьу гори силагъэп, сэрклэ ныкълы-фыгъэм фэд, ихьар бэу, псауныгъэ иунагъокыи ышхьэкълэ илэу, тапэклэ Иоф лъыгъэкълээнэу сы-фэлъало.

Театрэм
иартисткэ
ныбжыкълэу
Батыжъ Фатим:

— Театрэм Иоф зы-щысшлэрэм щегъэжъагъэу Марыет ныр сабым зэрэфыщытым фэдэу сьд-рэ лъэныкъокыи тызэхы-шылкэу къытпыл. Къыт-шхьапэщт гъэсэпэтхы-дабэ къытелэ, къытфэгъу-мэкълэ. Зафэ, гуклэгъушл. АР-м ычлэ дахэкълэ язы-гъэлорэ цыфхэм ащыщ, щысэ зытепхынэу щыт. Имэфэклэ пае сыгу къыз-дэлэу сыфэгъушлэ, дэгъоу, дахэу хэти къырилорэр къыдэжъунэу фэсэлэ.

Ным зы кьо нахь илэгъэп. Илэфыгъэ илэгъэ сиц нахь ыныбжыгъэп ил машинэ зэутэкым хэкIуади, шьузабэу кызынэм. Хэгъэгум илофхэр кызызэщыкбогъэ лгъэханым тефагъэти, ным клалэм ипIун кыин кыщы-хьугъ. Асыет чэмыщэу фермэ иутыгъ, ау кьуаджэм щы-зэхэщэгъэгъэ колхозыр зызэб-гырагъэзжыкым, иофшIэн имы-лэу кьэнэгъагъ. Хатэм кы-дихырэр ары зэрэщылагъэр. Анахь унэгъо тхьамыкIэу кьуаджэм дэхэм Асыет иунагъо ащыщыгъ. Унэу зычIэсыр бэ-шлагъэу ипщ аригъэшыгъагъэу ятIэкIэ игъэу, бгъэнышхьэ зы-тель, кIэсэнныбэ зыкIэт чыиф унэгъыгъ. Ипэлугъашьохэр шьхьаныгъупчъэхэр кычIа-мыгъэплъхэу кьелъэщыохы-гъагъэх, итхьамыкIагъэ рэу-кIытэжы фэдэу чIыгум хэу-бгъогъагъ. Ащ фэдэ унэ илэу джы кьуаджэм дэсыжъэп Iо-ми хьущтыгъагъ, нахьыбэмэ ящагухэм чырбыщ унэхэр кьадэтэджагъэх, ау ащ фэдэ аригъэшIынэу Асыет амал илагъэп. Техьон-кIэлъынхэми, ежымы, ыкьуи ащыгъышхэ-ми афэныкьозэ кыхьышхыгъ. Ежъ фэлъэкIышхы арыты, ыкьо мэлэкIэ ыгъэллагъэп.

Ты зышхьарымыт клалэхэм шьхьаубатэу, мыгъасэу бэу кызырахэкIырэр ешIэти, шьу-забэм ыкьо фэгъэсагъэп ари-мыгъэлоным пае, Асыет ренэу ыкьо ыналэ тетыгъ, мыхъун ыжэ кьыдэкIыгъэу зэхихыгъэмэ фидэщтыгъэп, шэн дэй кы-хэфагъэу зишIэрэм егышхыгъ:

— А си Аскэр, ятэ шьхьа-рытэпти, ным ыкьо фэгъэса-гъэп кысыамыгъаIу. Алахьыр осэгъэлъэIу уятэу игъонэмысы хьугъэмэ сэри тынапэ темых, пIощт-пшIэщтымкIэ зыфэса-кыжъ.

Аскэр янэ едэлугъ, Iэдэб хэлъэу, IорышIэу, шьырытэу клэлэ шлагъо хьугъэ, итеплэкIи лгъэгупхьагъ. Еджэнми егу-гъугъ, мыдэу гурыт еджа-пIэр кыухыгъ, ау кьалэ горэм ыгъэкIонышъ, еджэпIэшхо горэм щыригъэдженэу ным амал иIэпти, сэнэхьат теубытагъэ имыIэу кьуаджэм кьыдэнагъ. Нэутхэти, сэнаушхыти уахътэм иджэмакъэ Аскэр зэхихыгъэ, хэгъэгур зыфакIорэр, «зэды-тым» мэхьанэ зэрымIэжыыр, «сэсыем» тетыгъор зэриубы-тырэр кыгурыIуагъ. Нэбгыра-бэмэ фэдэхэкIыпIэу кыхахыгъ-гъэ щэфын-щэжыным ежы-ми зыфигъэзэнэу ыгу кьэкIыгъ, ау ащ егъэжъапIэ фишIыным ахьщэ ищыкIагъ, ежъ илагъэп. Зегупшысэм хэкIыпIэу кы-гъотыгъэр ятэжъ идышъэ Iэ-лгъыншхыгъэу ятэ дунаим зэ-жыкым янэ кыыритыжыгъэр ышэнэу ары. Ау ар унагъом илгъапI, янэпэплъэу кьахьы, янэ ышIэмэ кыфидэщтэп, куо-хьау кьыришIыIэщт. Ары шьхьаем зэ нэмыIэмэ тхьа-мыклалэм икIын фаеба! Пшъа-шъэмэ афыреплэкIыным ыныбжыкIэ нэсыгъ, ау утхьа-мыкIэу пшъэщъэ дахэхэм узэ-зыпэсын кьахэкIышхытэп.

Янэ римыгъашIэу Аскэр Iэ-

лгъыныр ышагъ. Дышъэр лгъа-плэти, етIани Iэлъыныр Iужьоу иныгъэти, ахьщэ шIуклае кIи-хыгъ. Кьалэм кIуи, унагъом анахь ищыкIэгъэщтэу кыщы-хьурэ пкыгъо горэхэр кы-щэфыгъэх, зэрищэфыгъэ уасэ-хэм тIэкIу аригъэхьуэзэ кьуа-джэм щыщэжыгъэх. АщкIэ егъэжъагъэ хьуи, Аскэр илоф-хэр дэгъоу зэпыфэщтыгъэх. Унагъор зыфэныкьо хьатэ щымыIэу кьом зызэтыригъэ-псыхьэм, ным нысэ иIэмэ шIои-гъо хьугъэ. Ар ыкьо рилокIэу ригъэжъагъ:

— СыщыIэзэ нысэ сиIэу кьэслэгъужыгъэмэ...

лгъыр ешIэти, нысэкIи мыштэ ышIырэпти, риложыгъ:

— Сэрыгути ары сызыфа-ер, ау си Аскэр ар есIокIызэ езгъэзэщыгъэшъ, гугъу езгъэ-лгъын слэкIырэп, сымыгуIэнэу, ащ игъо сифэжышхытэу ренэу кьысеIо.

Аскэри ыпэкIэ Нэфсэт кы-зэрэфышхыгъэм зэхьокIыны-гъэ зэрэфхьугъэм гу лгъитагъ. Тыдэ щызэлукIагъэхэми кы-Iубыбэщтым фэдэу нэгущоу, кыфэчэфэу кьыпэгъокIы, кьызэрэфэзэщыгъэр кыхьэщэу «сыдэу укIодыжыгъа, Ас-кэр?» кьыриIоуи кыхьэкIы. Ащ кьыгъэпсынкIагъ ным зыфаер

гъо IапIэхэм ящэфын хигъэкIы-мэ, унэчIэхьажъ Аскэр ышIын ыгу хэлъыгъ.

— А гуащэ, некIо зыгорэ кьыозгъэлъэгъушхы, — ыIуи, ыIэ ыубыти нысэм рищэжъагъ. Унэу зэришагъэр дахэу зэIы-хыгъагъ. ЗынатIэхэр лаккIэ гъэлэгъэ, чIыпцIэ-шIуцIашъо зилэ пIэклор шьуамбгъо джэ-хэщыогум итыгъ. Ащ пIэтэхъо кIэракIэ кьехъухыгъагъ, ау шэкI фыжыбзэ кIэдзагъэу пIэклорыгум тэкъэжъ лыцIагъэ илгъыгъ. — Дахэу зэIысхы-гъэба, гуащэ, — ыIуи нысэм пIэклорым Iапэ фишIыгъ.

Ылон ымышIэу Асыет шIуи-

кыгурымыIоу янэ еупчIыгъ:

— Нан, ренэу учэфынчъ, узыгъэгумэкIырэ шыла? Ны-сэм угу хигъэкIыгъэмэ умы-ушъэфы.

— Хьау, хьау, си Аскэр, — апэм Асыет ыIуагъэмэ, ыкьо ышIошъ мыхьоу кышIомы-кIы зэхьум, ащ нахьыбэ фэщы-Iэжыгъэп.

— Ары нэмыIэмэ уигукъа-нэ, ар Iофэп, — мэхьанэ хьатэ римытыгъэ фэдэу зыкышIыгъ Аскэр.

Ныр кIэгъожыгъ хьугъэр ыкьо зэрэриIотагъэм. Кьышхы-хьугъэр ишIэ хэлъэу ары. «Хьэм сишхыгъэба сытегуIыхьэу кинмыгъуаекIэ сплугъэ си-лгъыгъэ ащ нахькIэ сыкызэ-хымышIыкIыжыгъэмэ!» — лгъэшэу ыгу кьеуагъ.

ЗэпсэогъуитIур пIэм зекIужъ-хэм, янэ зыщигъэгъозагъэм игугъу фимышIэу Аскэр ишъ-хьэгъусэ етхьагъэпIэкIыгъ.

— Нэфсэт, унакIэм шIэхэу тычIэхьажышхы, ау ащ о уздэ-щэжышхытэп...

— Сыда? — зэхихыгъэм кьыкIыгъэщтагъэу, кьыкIэлъы-кIощтым емыжэшъоу Нэфсэт кьэгулагъ.

— О жьы ухьугъ, унакIэм укьекIужырэр, пшъэшъэ ныб-жыкIэ дахэ кьэсщэнышъ, арырэ сэрырэ тычIэхьажышхы.

— Сэры?!

— О унэгъым укьычIэнэн-ба! Тянэ шIу дэдэ уелъэгъу, арырэ орырэ шьузэдычIэсын. Хьау Iомэ, шьуадэжъ укIо-жын уфит.

Нэфсэт кыгурыIуагъ жьыб-гъэр кьыздикIырэ лгъэныкьор.

— Унэу сесэмэркъэуэгъэ-ти, ар о кьыбнигъэсыжыгъэ, пшIошъ хьугъэ, ара? — зыкы-шIыгъ Нэфсэт. — СэгъэшIагъо ар пшIошъ зэрэхьугъэр, ары, ухэукъагъэп, сигуащэ шIу дэдэ селъэгъу, сэри ары. Егъа-шIи ащ фэдэ сыгу кьыфэ-кIыноп. Ылорэм сеплгъын сIо-гъагъэ.

Нэфсэт пчэдыжыкым кьызэ-рэтэджыжъэу игуащэ дэжъ чьагъэ.

— А гуащэ, сыкьыосэмэр-кьэуэгъ, о ар пшIошъ хьугъэ, пкьо епIотэжыгъэ, — Iущ-хыпцIыкIыгъ Нэфсэт. — О укьычIэсынэнышъ сэ унакIэм сыкIожына! Ар егъашIи сшIэ-нэп. Сэ боу шIу усэлэгъу, — IапIэ рищэкIыгъ.

Асыети кыгурыIуагъ хьу-гъэр, нысэр кьэзыгъэгумэ-кIыгъэр. Ащ ышIошъ кьыгъэ-хьугъ ыкьо зэрегущэфагъэр зэ-римыхьакьыр. Гопэшхо щы-хьугъ, ау нысэм ыгу хьуIэнэу фэягъэп.

— Сэри, нысэ, — апэрэ мэхьанэ ритэу инысэ «нынэ» ри-Iуагъэп, — скъо сесэмэр-кьэуэгъ нахь, сэшIэба шIу сы-зэрэплэгъурэр, ащ фэдэ егъа-шIи угу кьызэрэфэмыкIы-шхытэп.

Хьэблэ шьузхэм инысэ фэ-гъэхьыгъэу кьыраIощтыгъэр ыгу кьэкIыжыгъэу Асыет зэ-риIожыгъ: «Ахэм сядэлунэу сыфэягъэп шьхьаем, кьысало-щтыгъэм сыкIуи натIэкIэ се-утэкIыгъ».

Ащ кьышхыублагъэу Асыет инысэ зэрэфышхышхыгъэм зэхьокIыныгъэ фэхьугъ.

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

НЫСЭР

БГЪЭШЪУАЩЭМЭ...

Рассказ

Ары пэпчъ Аскэр иджэуап зыгъэ:

— УмыгуI, нан, ащи игъо кьэсышхы.

Аскэр кышхэмэ шIомыгъо-кIэ арэп, икьэщэгъу мыхъу-гъэуи ылытэрэп, илгъэс тIо-кIырэ тфырэр кьызэринэкIы-гъах, ау зыгъэохъухэрэр, зэгупшысэхэрэр щыIэх. Пшъэшъэ дахэхэр псэогъукIэ зыфаехэр ашIоигъор ямафэу зылыгъышхы-хэ, IэкIыб хэгъэгъу кьышхыгъэ машинэ лгъапIэм, дахэм исэу кьэзыщэкIышхытэу клалэхэр арых. ДжьырэкIэ ежъ ащ лгъы-Iэсыгъэгон. Унэу зычIэсым нысэ кьырищэным теукIыты-хьэ. IэкIыб хэгъэгъу кьышхыгъэ машинэр хэгъэкIи, бэмэ кьырамыдзжыырэ «Жигулим» фэди иIэп. АрынкIи мэхъу ыналэ зытыридзэгъэ пшъашъэм, Шы-блэкьомэ япшъашъэу Нэфсэт, ыгу кьыфакIоу езыгъэIон фэдэ зыкIыримылэгъуIэрэр. Шыпкьэ, хэлъыхъухьан ыIо-мэ Нэфсэт ыпкьыкIи, ынэгукIи зыгорэ еIолIэгъуаеу пшъэшъэ дах, ежъ нэмыкI клалэхэри фы-реплэкIых. Ар зыдишхьэу пшъэшъэ паг. Ары шьхьаем ежъ Аскэри Iаеп ныIа!

Апэу унэм ишIын Аскэр диублагъ. Ар хигъэкIымэ ма-шинэм лгъыIэбэн гухэлъ илагъ. Бгъэнышхьэ унэгъэ цIыкIум елгъэгкIэу, епэгэкIэу чырбы-щым хэшIыкIыгъэу унэгъо кьыгуиэгъуагъ. Илофхэр мы-дэу зэрэзэпыфэхэрэр янэ-рылгъэгъути, пшъашъэхэр кьы-фыреплэкIыхэу аублагъ, ахэм янэхэм ащышхэр махъулэкIэ кьызэрэфэаехэр аушъэфышхы-гъэп. Нэфсэт янэу Хьарыет Аскэр янэ кьыриIуагъ:

— Благъэ сыкыпфэхъумэ сшIоигъу, Асыет.

Асыет ыкьо Нэфсэт зэрэпы-

кьыдэхъуныр. Нысэ иIэ зэхъум дунаир фэмыхъужьэу гушIуа-гъэ. Асыет нысэм фэдэгъу дэ-дагъ, ыгъэпщэрыхьэщтыгъэп, зэрышхэгъэ хьакъу-шыкъухэ-ри ригъэтхьакIыжышхыгъэп, аужыпкьэм зыхэлъ техьон-кIэлъынхэр, ищыгъынхэр ны-сэм ригъэгъыкIышхыгъэп, ежъ Асыет зыфэгъыкIэжышхыгъэ. Ыкьо жьэу кьэтэджэу, илофхэм ауж ихъэу ишэныгъ. Зыгъа-шхэщтыгъэр ежъыр. Пчэды-жыырэ сыд фэдизрэ инысэ щы-лгъыгъэкIи, ар ымыдэу ыгу хэ-кIын гушхыIэ фишIышхыгъэп. Ащ емыжэу, нысэр зэрылгъэ унэм нэмыкIхэр зэхихыжыгъахэу, пчэдыжышхэ ригъэшIышхытэу хьазырыпсэу кьыгъэтэджы-жышхыгъэ. ГъэшIуацIэу «а нынэ» нэмыкIыкIэ еджэщты-гъэп. Ар хьэблэ шьузхэм кьы-зыдашIэм, кьыралокIэу рагъэ-жъагъ:

— А Асыет, нысэм мыщ фэдизэу уемыубз, умыгъэсэ-хьуджэ, нэужым укIэгъоужышхы.

IущхыпцIыкIыти, ариIожы-шхыгъэ:

— Нысэм уемыубзэмэ, дэнэ Iубзэ кьыуитышхытэп, — сэмэр-кьэур щигъэзыети, иныбжы-кIэгъум клэхэкIыгъэхэм дахы-хэу пигъэхьожышхыгъэ. — Зыкьо ныIэп сиIэр, нысабэ кьысфашхэнэу сышхыгъырэп. Нысэ закъоу сиIэм сыд пае семыубзэщт. Сэ сызэнысакIэм сигуащэ икьунрэ сыгу хигъэ-кIыгъ. Нысэм нэмыплъ кьызэ-резгъэтынэу, гучьыIэ кьызфэ-гъэшIынэу сыфаеп.

Охътабэ темышIагъэу хьэ-блэ шьузхэм кьыраIощтыгъэр зэрэшхыпкьэр ышIошъ кьэзы-гъэхьун чIыпIэ Асыет рыхьы-лагъ.

УнакIэм джыри чIэхьажы-гъагъэгъохэп. Ащ эпэсыгъэ унэ-

гъэнагъ. «Мы нысэм иакъыл иежъба?» — зэкIэм ышъхьэ кьеуагъ.

— А нынэ, пIэклоры дахэу зэIыпхыгъ, ау тэкъэжъ лыцIа-гъэр пIэклорыгум зыкIыбгъэ-гъольхьагъэр кьэсшIэн слэкI-кIырэр.

— Ар боу кьыосIон, гуа-щэ, — игуапэу нысэм джэуап кьытыжыгъ. — УнакIэу пкьо аригъэшIыгъэм шIэхэу тычIэ-хьажышхы. Ары шьхьаем мы пIэу дахэу зэIыхыгъэм пхьэ-тэкъэжъ лыцIагъэр кьызэре-мыкIурэм фэдэу ори унакIэм укьекIужырэп. Арышъ, пкьорэ сэрырэ унакIэм тычIэхьа-жышхы, о унэгъым укьычIэ-нэщт.

— Тхьэр кьысауи, сэра джы-лые хьугъэр! — хэкуукIыгъ Асыет. Нысэм кьыриIуагъэр лгъэшэу шьхьакIо шыхьугъ. Ыгу зэригъэшIушхытэу ымы-шIэу зытегуIыхьэрэ нысэм ар кьыриIоным зыкIи ежэгъа-хэп. Зэгупшысагъэр ащ ыкьо ишIэ хэлъымы-хэмылгъэм ары. Ащ ишIэ хэлъыныр ышIошъ ыгъэхьунэу фэягъэп, ау етIани ащ ишIэ хэмылгъэу кьыри-гъэIоныри нысэм рипэсы-шхыгъэп. Ары шьхьаем ащкIэ ыкьо еупчIышхышхыгъэп. Зы лгъэныкьокIэ Аскэр ащ ишIэ хэмылгъэм, ащ кьырагъэкIы-нышъ нысэмрэ ыкьорэ зэ-щыхьагъэу хьунхэм тещыны-хьэщтыгъэ. Фэягъэп ежъ ыпкь кьыкIэу Iогъу-шIэгъу зэфэхьун-хэу. ЕтIани ыкьо бзэгъу фикы-гъэу нысэм ыIонышъ, бзэгухьа-гъэ зи ащ хэмылгъым, нэ-мыплъ кьыритын ылгъэкIышхы.

Асыет гупшысэгъуае хьу-гъэу, нысэм кьыриIуагъэр зы-щигъэгъушхэн ымылгъэкIэу ренэу чэфынчъагъ. Ащ Ас-кэри гу лгъитагъ, зыфэшIыр

Ф

Бэмышлэу Гьобэкъуае кыикли письмэ кыысуклагъ. Къэзытхырэр «Адыгэ макъ» иньбджэгъушлэу, республикэм дэгъоу шызэ-лэшлэрэ Бэрэтэрэ Аскэр. Письмэу кыытхыгъэм клэклэу гъэзет-еджэхэр нэлуасэ фэсэшлэх: «Гьобэкъуае шыщхэу Уджыху Ердэжыбэ, Іэшынэ Къахьидэ, Тхьаркьохъо Исмахьилэ 1942-рэ ильэсым заом аужы-рэу клонхэу хашыгъэхэм ахэфагъэх. Ахэр станицэу Динскоим нагъэсыгъагъэх, ау къапыль хъатэ шылагъэп, Іаши, шхыни, шыгъыни къаратыгъагъэп. Ащ кыыхэкълэ хашыгъэм ашыщхэр зэбгыры-кыжыгъагъэх. Ежъ Къахьидэ «сыкомсомольцэу, хэгъэгум сиплугъэу, силэжыгъэу, мэхэгъэ кыызхэгъафэу сыкложы-штэп» ылуи къэуцугъагъ.

Фашистхэр кыылыкълэуа-щтыгъэх, Ростов, Краснодар аштагъэх, Пшызэ кыызпыры-кыыхи, Щынджые къеклугъэх. Мыщ зэошхохэр шыкълэуагъэх. Псыфабэм тидзэу зэкълэорэр нэсыгъэу, зы куп тэтиехэу, Къахьидэ ахэтэу гъэры хьуыгъэх, Краснодар ащэхи, лагерым да-дзагъэх.

1943-рэ ильэсым Краснодар нэмыщхэм кыырафыгъэу Цэмэз афырэ гъэрхэм ахэтэу Къахьидэ Афыпсыпэ кыыдхъэ. Мы чыплэм лы гъэр клочла-джэр Афыпсыпэ шыщ адыгэ бзылфыгъэм кыыцигъэнэ-жыгъагъ.

Нахъ куоу а хьуыгъэ-шлагъэр Аскэр зэригъашлэ шлоигъу. Хэтыгъа а бзылфыгъэ лыхъужьэу гъэрыр къэзы-гъэнэжыгъэр? Къахьидэ-ищылэныгъэ нэужым сыда кыырыкълэуагъэр? А упчлэхэм яджэуапхэр Аскэр ышлэхэ ыкли гъэзетеджэхэм аригъашлэхэ шлоигъу.

Къахьидэ игъусэгъэ гъэр-хэу Ердэжыбэрэ Исмахьилэ-рэ кыырыкълэуагъэр ежъ Аскэр къетхы. Шэбэнэхэблэ клэм нэмыщхэм Исмахьилэ шауклы. Ердэжыбэ пыйхэм закы-шлуигъэбыллы, ядэжъ кыызэ-кложым, тэтиехэм аубыти, ильэсипшл хъапс тыралъхъагъ ыкли Сыбыр ащэгъагъ. Къуа-джэм кыызегъэзэжыкым уна-гъо ышлагъ, колхозым шылэ-жыагъ.

Джы Къахьидэ кыыфэдгъэ-зэжыын. Тидзэхэр Краснодар къеблагъэхэ зэхъум, нэмыщхэм зызэкълэуагъэжы клэлэжыынэу, гъэрхэри зыдырашажъэх. Нэмыщхэр зэкълужыщтыгъэхэр Крымск ары. Мыщ нэмыщхэм пытаплэу «Голубая линия» зы-филорэр шашыщтыгъ, узшыло-кын умылгъэкълышт пытаплэу ар агъэпсын гухэлэ ялагъ.

Нэужым кыызэрэнэфагъэм-клэ, пытэлэ пхъаш ашлыгъа-гъэр. Азов хымыр хы Шлу-цлэмрэ азыфагу илч чыплэм пытаплэр Іонтлэ-шантлэу ры-кложтыгъ, чыттыр, блиндаж, топ ыкли пулеметхэр зэрагъэ-уцорэ пытаплэхэр, лагъымэ-

хэр зыхэлэ губгъохэр шагъэ-псыгъагъэх. Чыплэшхо пыта-плэм ыубытыщтыгъэ, ишъом-бгъуагъэ километрипшл пчъа-гъэ хуыщтыгъэ. А пытаплэм ишын хагъэлэжъэнхэу гъэр-хэр Краснодар рафыгъэхэу Цлэмэз афыщтыгъэх.

Шьоф гъогухэмклэ клонхэу мурад ялагъ: мыжъо гъогу-шхоу Краснодар — Цлэмэз рыклонхэкълэ штэ-щтыгъэх. Пшызэ кыызэ-кълухэм, лъэмыдж пап-клэу пкъэу зэпхыгъэ-хэр псым тыралъ-хъэх кыызэпыры-кыгъэх ыкли те-мыр лъэныкълэм-клэ Афыпсыпэ кыыдхъэгъа-

гъэх.

Гъэр-хэу нэ-мы-ц-х-э-м-к-ъ-а-фыр-э-мэ Іэшынэ Къахьидэ ахэтыгъ. Гъэрхэм ялуплэ-теплэ гукълэуагъ: одых, ящыгъынхэр ныкълэозэхэтхых, ерэгъэ-псэрагъэу алыабохэр зэблахых, гъаблэ егъаллэх. Іашклэ зтегъэпсыхъэгъэ нэмыщхэм хъэ джадэхэр ягъус-хэу бгъуитлукълэ къадэкълэ, мыкълэуагъ кыызэафэхэрэр ауکلых.

Афыпсыпэ иурам бгъуэз го-рэм гъэрхэр кыыцагъэуцугъэх тлэкълэуагъэпсэфынэу. Мы чыплэм бзылфыгъэхэр кыы-щызэрэуагъэуагъэх, гъэрэу зха-гъэтлэсхъагъэхэм агу ягъоу яплых: ахэм ашыщылэхэм ялыхэр, акъохэр, ялахылхэр зэуаплэм шылэх, къахъула-гъэми шыгъуазэхэп. Гъэрхэр нэбэ-набэу бзылфыгъэхэм къаоплтыхъэх: мэлэклэ маллэх, псы ешъохэ ашлоигъу. Нэмыщ ухъумакомэ ашыщ горэм Іу-тлэхэр ышлэхъэ, къагуригъэ-луагъ ашхын тлэкълэ-шъокълэ, псы гъэрхэм аратымэ зи зэра-римилоштыр.

Мыщ дэжыкым бзылфыгъэ-хэр зэбгырычыгъэх, хэти илэ шхын тлэкълэуагъ ашыщхэр, псы гъэрхэм къафахыгъ. Нэужым гъэрхэр къагъэтэджыгъэх, зэ-хагъэуцохи рашъэжыагъэх.

Къахьидэ лы къопплэ цы-кълэу, Іэсэ дэдэу шытыгъ. Гъэры зыхъугъэм кыыщегъэжыагъэу ипсауныгъэ лъэшэу зэщыкълэуа-гъэ, ылыкъомэ ерагъэу ахы-щтыгъ, ышъхъэ уназэщтыгъ. Ерагъэу къэтэджи ежыагъ, ащ лыпытэу бзылфыгъэу шыт-хэм апэчынатлэ зэхъум, ашыщ горэ къахэбани, гъэрыр къахи-щыгъ, шалышхоу техъуагъэм чигъэбылтыхъагъ. Нэмыщхэм хъугъэм гу лъатагъэп, гъэрхэр къагъэгъунэхъэ, ыпэкълэ лы-кълэуагъэх. Джащ тетэу шапсы-гъэ бзылфыгъэм лы гъэрыр кыыгъэнэжыгъагъ.

Бзылфыгъэм ышлагъэр нэ-мыщхэм ашыщ горэм кыылгъ-гъугъэмэ Іофым клэухэу фэ-хъуыщтыгъагъэр къэшлэгъуагъ. Ащ фэдэ лыгъэ зезыхъэгъэ бзылфыгъэм ыцлэрэ ыльэ-къуацлэрэ кыыгъотыжыкымэ шлоигъоу Аскэр къэлэлуагъ. «Щэбан, сыоллэу, — ело Аскэр, — мы бзылфыгъэм икълэ-бар, ллакълэу зыщыщыр, кы-

рыкълэуагъэр игъэклэуагъэу къэп-тынэу».

Охътабэ тесымыгъашлэу лъэлум игъэцэкълэ сыфежыагъ. Афыпсыпэ шыщылэхэм, на-хыжыкълэуагъэм гушылэгъу са-фэхъугъ, ау Іофым шымы-гъуазэхэу кыычлэкълэу. Нэужым Бэджэшъэ Бэчмызэрэ ишъхъэгъусэрэ салуклагъ, хъу-гъэ-шлагъэри, бзылфыгъэ лы-хъужыкым ищылэныгъэ кыыры-кълэуагъэри кыысфалотагъ.

Бзылфыгъэр Къытыжыкымэ ашыщ, ыцлэр Фатлэмэ, цлэ-тедзэу илагъэр «Тык», «Тык-нан» алоты гъунэгъу клэлэцы-кълухэр еджэщтыгъэх. Ылыкъо псынклэу зэблэхъузэ, «тык-тык» ригъалоу зеклоштыгъ, ащ кыытекълэуагъэу ало цлэте-дзэу илэр.

Фатлэмэ 1892-рэ ильэсым Афыпсыпэ кыыщыхъугъ, яуна-гъо нэбгырих хъу-щтыгъэ. Пшъэшъэ къопплэ ищыгъагъ, шъхъац кыхъэу те-лър тлоу благъэу ыпллэу илыгъ. Ынэ шлуцлэхэр пырэгъые

хъурдэхэм афэдэу кыи-дыкълэуагъэх. Сэмэркъэ-ушхо хэлъыгъ, къэшъокълэ Іэзагъ, джэгъухэм пэрыгъы-гъэр къащыхыщтыгъ, къуа-джэм анахъ шалыгъэрэмэ ашыщыгъ. Джэгур зэхъа-гъэу Фатлэмэ ахэмыты хъумэ, хъатыякълэуагъэу зэ-фэ-шъафхэри хэтыгъэх. Фатли-мэ а уахътэм ильэс щэкълым кыыдыгъэфагъэу шытыгъ нахъ мышлэми, дэгъу дэдэу а джэ-гум кыыщышъогагъ, хагъэу-нэфыкълэуагъ чыплэи кыыщи-хыгъагъ. Заом ыпэкълэ кол-

хозник пэрыт-хэм язэлукълэу Ро-стов шылагъэм Фатлэмэ хэлэ-жыгъагъ.

Гъэхъэгъэ дэ-гъухэр колхозым ышлэщтыгъэх, ау зэошхом зэкълэ кыызэщыгъэкълэуа-гъагъ. Хъулыгъгъэ-хэм янахыбэр заом клэуагъэ, Іофшлэхэр бзылфыгъэхэм къалъэхэнэгъагъ, чэщи мафи ахэр лажэщтыгъэх.

Тидзэхэр зэкълэуагъэх, нэмыщхэр кыылыкълэуагъэщты-гъэх. Джащ тетэу шышъхъэлэу мазэм, 1942-рэ ильэсым, пыир Афыпсыпэ кыыдхъэгъагъ. Ильэсныкълэуагъ ахэм хэкур за-Іыгъыгъэм тицлэфхэм кыи-нэ-бэ арагъэлэуагъ. Кыи дэдэ зэрагъэлэуагъэхэр Краснодар лагерым дэсыгъэ гъэрхэр ары-гъэ. Ахэр фашистхэм ауکلэ-щтыгъэх, агъаллэщтыгъэх. Ау нэужым тидзэхэм пыир зэкълэ-фэу аублагъ. Мэзаем, 1943-рэ ильэсым, тидзэхэм Темыр Кав-казым итыгъэ фашистхэр зэ-кълэфахи, Краснодар шъхъафит ашлэжыгъагъ.

Зышъхъэ езыхыжыжыгъэ нэмыщхэм гъэрхэр кыыздыра-фызгъэагъэх. Сымаджэхэр, улэгъэ хылыгъэ зыгъэлхэр Афы-псыпэ кыызэсыхэм къахы-хи, мэшэшхо арагъэтлэ ауکلэ-гъагъэх. Тэрэзэу кълэу Бэрэтэрэ

жы дэдэу Іофшлэхэр ригъэ-жыгъагъ. Тхъэм кыырипэсы-гъэу клэчлэшхо илагъ, хъулыгъ-гъэхэм Іофшлэхэр зыкълэуа-ригъэгъанэщтыгъэп. Колхозэу «Афыпсып» зыфилорэм ианахъ лэжыкълэуагъэри ашыщыгъ. Бригадирыгъ. Бригадэу зипа-щэм хъэ, коцы, натрыф, поми-дор, къэбаскъ ыльэжыщтыгъэ, ащ дакълэу былымлэуагъэри ыгъэ-хъазырыщтыгъэх. Тхъаматэр Шъхъэлэхэу Юсыф арыгъэ. Бригадэм пхъэнкълэуагъэ зыха-шылкълэуагъэри анджырэфыри кыы-гъэкълэуагъэри. Бригадирыгъ Іофшлэхэм изэхэщэкълэуагъэри, бригадэм хэтхэр зылы-щэщтыгъэх. Хъулыгъгъэ сэнэ-хъагъхэри кыыдхъуыщтыгъэх, зи римиыгъалоу кур зэкълэуагъэри-гъэ, зэкълэуагъэри кыыщыщтыгъэ, хъаджыгъэ дзыор ыпллэуагъэри-дзэти ыхыщтыгъэ. Лъэшэу музыкэм пыщэгъагъ, адыгэ пшыцэу илэм мыдзэу кыыри-гъалоштыгъ. Ишагу цыф кълэуа-плэу шытыгъ, хъакълэу бригадэм е колхозым къафакълэуагъэри иунэ рагъэблагъэщтыгъэх.

Шапсыгъэ быракълэуагъэри Гру-зием кыырахыжыи, Адыгэ автоном хэкум кыызахы-жыкым Афыпсыпэ зэлукълэуагъэри шашыгъагъ, ащ джэгъуи, шы-гъагъэри, зэнэкълэуагъэри зэфэ-шъафхэри хэтыгъэх. Фатли-мэ а уахътэм ильэс щэкълым кыыдыгъэфагъэу шытыгъ нахъ мышлэми, дэгъу дэдэу а джэ-гум кыыщышъогагъ, хагъэу-нэфыкълэуагъ чыплэи кыыщи-хыгъагъ. Заом ыпэкълэ кол-

хозник пэрыт-хэм язэлукълэу Ро-стов шылагъэм Фатлэмэ хэлэ-жыгъагъ.

Гъэхъэгъэ дэ-гъухэр колхозым ышлэщтыгъэх, ау зэошхом зэкълэ кыызэщыгъэкълэуа-гъагъ. Хъулыгъгъэ-хэм янахыбэр заом клэуагъэ, Іофшлэхэр бзылфыгъэхэм къалъэхэнэгъагъ, чэщи мафи ахэр лажэщтыгъэх.

Тидзэхэр зэкълэуагъэх, нэмыщхэр кыылыкълэуагъэщты-гъэх. Джащ тетэу шышъхъэлэу мазэм, 1942-рэ ильэсым, пыир Афыпсыпэ кыыдхъэгъагъ. Ильэсныкълэуагъ ахэм хэкур за-Іыгъыгъэм тицлэфхэм кыи-нэ-бэ арагъэлэуагъ. Кыи дэдэ зэрагъэлэуагъэхэр Краснодар лагерым дэсыгъэ гъэрхэр ары-гъэ. Ахэр фашистхэм ауклэ-щтыгъэх, агъаллэщтыгъэх. Ау нэужым тидзэхэм пыир зэкълэ-фэу аублагъ. Мэзаем, 1943-рэ ильэсым, тидзэхэм Темыр Кав-казым итыгъэ фашистхэр зэ-кълэфахи, Краснодар шъхъафит ашлэжыгъагъ.

Зышъхъэ езыхыжыжыгъэ нэмыщхэм гъэрхэр кыыздыра-фызгъэагъэх. Сымаджэхэр, улэгъэ хылыгъэ зыгъэлхэр Афы-псыпэ кыызэсыхэм къахы-хи, мэшэшхо арагъэтлэ ауклэ-гъагъэх. Тэрэзэу кълэу Бэрэтэрэ

Аскэр: «Афыпсыпэ иурам ра-фырэ гъэрхэр бзылфыгъэмэ апэчынатлэуагъэ кыызэхъухэм, ашыщ горэм шалышхоу ыпллэуагъэри кыызытырихи ыпэ-клэ ыубгъугъ, гъэрым иджа-бгъуагъэ кыыуыты кыызэри-лэуагъулагъ». Нэужым иунэ шъхъаныгъуагъэу Іуубгъу-кыгъэм кыыпхъуати ритлуп-шыхъагъ. А лыхъужыкым гъэр зезыхъагъэр Къытыжъ Фатли-мэ, кыыгъэнэжыкылэр Іэшынэ Къахьидэ арыгъэ.

Лыхъужыкым гъэр зэрихъа-гъэм ежъ Фатлэмэ ащ фэ-дизэу Іофы зыригъэшлэуагъэп, илыягъэуи рыгушылагъэп. Шыр мазэ фэдизэрэ иунэ исыгъ, ипсауныгъэ зыпкъ иуцожыи, къарыу илэ зэхъужыкым ядэжъ клэуагъэри. Охъэ тлэкълэуагъэри зы-тешлэм а хъуыгъэ-шлагъэр, ллэу кыыгъэнэжыкылэр ыцлэ ыльэ-къуауагъэри шыгъуагъэри кыышлэжыкылэр. Іэшынэ Къахьидэ ыльэныкълэуагъэри кыи-кълэуагъэри зы кълэбар нэужым кыылыкълэ-жыгъэп.

Гукълэуагъэри хэлъыгъ Къы-тыжъ Фатлэмэ. Бирам, Къур-мэн е Къадыр чэщ хъумэ, лъэ-шэу ягуагъэу клэлэуагъэри ыдэжъ Іухъэщтыгъэх, ахэр унэм рицэхэти ыгъашхэщты-гъэх, ахъэ жыгъэи хэр кыа-ритыщтыгъ, дахъуагъэри зэ-кълэуагъэри. Фатлэмэ лъыгъэ илагъэп, ау пшъэшъэ цыкълэуа-гъэри ыплужыгъ. Мэдаджэ-кълэуагъэри Хъаджмусэ ишъхъэгъусэ ллэуагъэри ыплужыкылэр кыыкълэуагъэри. Лым кыыщыжыгъэри бзылфыгъэри Сарэ цыкълэуагъэри фэкъаи-гъэри зэ-хъум, пшъэшъэжыкылэр ыдэжъ кыыщэжыи ыплужыгъагъ. Пшъэшъэжыкылэр ыныбжъ зе-къум, бжъэдэгъуагъэри лъэныкълэуагъэри шыдэкълэуагъэри. Сарэ идунай ыхъожыгъ, ау ильфыгъэхэр цылэх.

Ятлонэрэ пшъэшъэжыкылэр цы-кълэуагъэри ыплужыкылэр ыцлэуагъэри. Фатлэмэ Сарэ янэ-жыгъэри. Сарэ янэ Шамсэт пшъэшъэжыкылэр цыкълэуагъэри зы ильэс нахъ ымы-ныбжыкылэр кыычлэуагъэри дэклэуагъэри. Ильэсипшлэуагъэри ыныбжъ охъуфэ Фатлэмэ ылы-гъыгъ. Нэужым ежъ Фатлэмэ сымаджэ хъуи, ышыпхъуагъэри нахыкълэуагъэри Зэ-гырэт тлэуагъэри

ылыгъы-жыгъэх.

Сарэ унагъо зэхъэм, зыдэкълэуагъэри Мор-да чэуагъэри Михаилэ унэ ила-гъэп. Зэгырэт зэшъхъэгъусэ-хэр кыызэрицлэуагъэри иунэ исыгъэх. Сарэ чэмышыгъэ, Михаил трактористыгъ, совхо-зым унэ къаритыгъагъ. Миха-ил ильэс 63-рэ ыныбжыкылэр иду-най ыхъожыгъ, апхъуагъэри Кам-чаткэ щэпсэу.

1982-рэ ильэсым Къытыжъ Фатлэмэ идунай ыхъожыгъ, иунэ пэблагъэуагъэри щыт кълэуагъэри шагъэтлэуагъэри. Ильэс 28-рэ хъуыгъэ Фатлэмэ зышымылэ-жыкылэр, ау бзылфыгъэри шлагъоу шытыгъэм ишлушлагъэхэр цыфхэм ашыгъуагъэри.

ХЪУЩТ Шэбан.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Къыдзыгъэкырэр:
Адыгэ Республикэм
лэапкь Иофхэмклэ,
ІкІыб къэралхэм
ащыпсэурэ тилъеп-
къэгъухэм адырІа
зэпхыныгъэхэмклэ
ыкІи къэбар жьу-
гъэм иамалхэмклэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шхьаІэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редакциер
зыхъыІэр:
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шхьаІэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкІыжъ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:
Урысые Федерацием
хэутын Иофхэмклэ,
телерадиокъэтын-
хэмклэ ыкІи зэлы-
Іэсыклэ амалхэмклэ
и Министрствэ
и Темуры-Кавказ
чІыпІэ гъэоры-
шІапІ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-
тыхэрэм мышпып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмклэ къэзыт-
хыгъэхэм пшъэдэ-
кІыжъ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзет-
ым шылажъэхэ-
рэмрэ яепІыкІэ
зэтемыфэн ылгэ-
кІышт. Гъэзет-
еджэхэм кыт-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкІи къэ-
зытхыгъэхэм
аІэкІэдгъэхъа-
жыхырэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ІОГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
6156
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1621

Хэутыным
узшыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗышыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

ТИКОНЦЕРТХЭР

Анжеликэ ипчыхьэзэхыхь

Орэдылоу, оредусэу Нэ-
чэс Анжеликэ иконцерт
Адыгэ Республикэм и
Къэралыгъо филармоние
непэ шыкІошт. Пчыхьэзэ-
хахьэм Урысыем и Къыб-
лэ шьолъыр щызэлъашІэ-
рэ артист ныбжьыкІэхэри
хэлэжьэщтых.

Аужырэ илгъэхэм эстрадэм
цІэрыло шыхъугъэ Нэчэс Анже-
ликэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм»
иныбджэгъушІу. Ижырэ адыгэ
орэдхэр, джырэ уахътэ аусыгъэ-
хэр ащ къеІох. «Азэмагъ», «Сыд
силажъэр?», нэмыкІ оредхэу Гъо-

нэжьыкыо Аскэр икълэмыпэ
кычІэкІыгъэхэри Анжеликэ ипро-
граммэ хигъэхъагъэх.

Концертыр филармонием шы-
кІоным ыпэкІэ къэбарэу зэхэ-
щакІомэ къытаІуагъэм тигъэгъу-
шІуагъ. Билетхэр зэкІэ ащэфы-
гъэх, тІысыпІэ нэкІ пчыхьэ-
зэхыхьэм щыбгъотын плъэкІы-
щтэп.

АР-м культурэмклэ и Унэ анахь
дахэ Нэчэс Анжеликэ шедэІу
зышІоигъохэм пэшорыгъэшъу
билетхэр зэрэщэфыгъэхэм фэшІ
кІэгъожьыштхэп.

Сурэтым итыр: оредылоу Нэ-
чэс Анжеликэ.

КАРАТЭДО. ЕВРОПЭМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Адыгэ быракъыр Чехием щэбыбатэ

Европэм иныбжьыкІэхэм
каратэдо шотоканымклэ
(Японием каратэмклэ иор-
ганизацие) язэнэкъокъу-
хэр жьоныгъуакІэм и
22 — 23-м Чехием икЪа-
лэу Прагэ щыкІуагъэх.
Урысыем ихэшыпыкІыгъэ
командэ спортсмен 44-рэ
хэтэу зэлукІэгъумэ ахэлэ-
жъагъ.

Адыгэ Республикэм илІыкІохэу
Элеонора Кизиврэ Хьаткыо Инал-
рэ Прагэ зэкІохэм медальхэр къы-
дахыгъэх. Элеонора Кизив илгъэ
12 ыныбжъ, Адыгэ республикэ
гимназием ия 6-рэ класс шеджэ.
2009-рэ илгъэсым Урысыем иныб-
жьыкІэмэ язэнэкъокъухэм меда-
лищ къащыхыгъ. УФ-м изэнэ-
къокъухэу Чувашием щыкІуагъэ-
хэм дышгъэ медалыр къащыди-
хыгъ.

Хьаткыо Инал илгъэ 13-м иты-
хэм ябэныгъ. Мыекъопэ гимна-
зиу N 22-м ия 7-рэ класс ше-
джэ. 2009-рэ илгъэсым команднэ
кумиемклэ Европэм изэнэкъо-
къухэу Белград щызэхашагъэхэм
ятІонэрэ чІыпІэр къащыдихыгъ.

Урысыем иныбжьыкІэмэ язэлукІэ-
гъухэу Анапэ щыкІуагъэхэм ме-
дали 4 къащыдихыгъ. Чувашием
УФ-м изэнэкъокъухэр зыщызэ-
хашэхэм дышгъэ медалыр ыбгъэ
кыххэлыдыкІэу игупсэ Адыгеим
кыгъэгъэжъыгъ.

Европэм изэлукІэгъухэу Прагэ
щыкІуагъэхэм Элеонора Кизив
шхьэзэкъо зэнэкъокъухэм меда-

лищ къащыдихыгъ. Команднэ кумием-
клэ ящэнэрэ хъугъэ.

Хьаткыо Инал команднэ кумием-
клэ апэрэ чІыпІэр къыфагъэшъошагъ.
Урысыем каратэдо шотоканымклэ ихэ-
шыпыкІыгъэ коман-
дэ итренер шхьа-
Іэу Виктор Ма-
щенко Адыгеим
испортсменхэм лгъэ-
шэу къафэраз, тапэ-
кІи гъэхъагъэхэр
спортышхом ша-
шІын алгъэкІыштэу
елыгъ.

Хьаткыо Иналрэ
Элеонора Кизиврэ
ятренерыр Хьаткыо
Элеонора Кизиврэ
Адыгэ Республикэм ибыракъ зыдашты
Прагэ зэкІохэм тагъэгъушІуагъ,
тилъэпкь ибыракъ Чехием ша-
гъэбыбэтэагъ, нэпэеплэ сурэтхэр
къатырахыгъэх.

Сурэтым итхэр: Хьаткыо Инал,
Хьаткыо Ахьмэд, Элеонора
Кизив.

ФУТБОЛ. ЯТІОНЭРЭ КУПЫР

Р. Уздэным тегъэгъушІо

«Астрахань» Астрахань — «Зэкъошныгъ» Мыекъуа-
пэ — 0:1.

ЖьоныгъуакІэм и 26-м Астрахань щызэдешІагъэх.
Зезышагъэхэр: Л. Верилидзе — Владикавказ, Э. Па-
насюк-Волжский, А. Хатуев — Грозный.
Къэлапчъэм Іэгуаор дзэдызагъэр: Уздэн — 61.

«Астрахань» ящэнэрэ чІыпІэм
щыІэу командэхэр зэлукІагъэх.
Къэлапчъэм Іэгуаор дадзэнэу хъа-
кІэхэми бысымхэми амалышІухэр
ялагъэх. «Зэкъошныгъэр» ыпэкІэ
зелым тифутболистэу Уздэн Ро-
ман ухъумагІохэр къыпэблагъэ-
хэу щытыгъэхэми, Іэгуаор ыбгъэ
къытыригъафи, ошІэ-дэмышІэу
къэлапчъэм лгъэшэу дэуагъ. «Аст-

рахань» икълэлпчъэІут Іэгуаор
къыфэмыубытэу хъагъэм ифагъ.
«Зэкъошныгъэр» Астрахань
дэгъоу щешІагъ, очкоуищ кыхыи
тигъэгъушІуагъ.

Купым хэтхэр зэрешІагъэхэр:
«Ангүшт» — «Кавказтранс-
газ» — 2:2, «Дагдизель» —
«Черноморец» — 0:3, «Авто-
дор» — «Митос» — 0:1, «Ба-

тайск» — «Торпедо» — 0:3,
«Энергия» — «Краснодар-
2000» — 0:2, «Динамо» —
«Мэшыкыу» — 0:0, «Таган-
рог» — «Беслан» — 1:0.

ЧыпІэу зыхъытхэр

ЖьоныгъуакІэм и 28-м ехъу-
лэу командэхэр чІыпІэу зыхъы-
тхэмрэ очко пчъагъэу яІэмрэ
зэтэгъапшэх.

1. «Торпедо» Ермэлхъабл — 22
2. «Черноморец» Новороссийск — 21
3. «Астрахань» Астрахань — 14
4. «Мэшыкыу» Пятигорск — 14
5. «Энергия» Волжский — 14
6. «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — 13
7. «Дагдизель» Каспийск — 11
8. «Митос» Новочеркасск — 11
9. «Кавказтрансгаз» Рыздвя-
ный — 10
10. «Краснодар-2000» Красно-
дар — 9
11. «Беслан» Беслан — 7
12. «Автодор» Владикавказ — 7
13. «Динамо» Ставрополь — 6
14. «Батайск» Батайск — 5
15. СКА Ростов-на-Дону — 4
16. «Таганрог» Таганрог — 4
17. «Ангүшт» Назрань — 4.

Зичэзыу ешІэгъухэу мэкъуогъум
и 1-м шыІэгъухэу «Зэкъошныгъэр»
ахэлэжьэщтэп. Мэкъуогъум и 6-м
«Митос» тикъалэ къэкІошт.

Зэкъошныгъэм
игъогъухэмклэ«Нартым»
ишІушІэ хэхьо

Адыгэ къэралыгъо универ-
ситетым илгъэпкь къэшъокІо
ансамблэу «Нартыр» Тырку-
ем зэкІом концертхэр къыщи-
тыгъэх, пчыхьэзэхэхьэ гъэшІэ-
гъонхэр зэхышагъэх, тилъеп-
къэгъухэу ІкІыб хэгъэгъум ис-
хэм аІукІагъ, щытхъур къыт-
фыхыгъ.

«Нартыр» Тыркуем зэрэ-
щылагъэм фэгъэхыгъэ тхы-
гъэхэр «Адыгэ макъэм» къы-
хиутыщтых.

Ушумклэ
зэнэкъокъухэрРостов ыуж
Италиер

Урысые Федерацием
испорт еджапІэхэм
традиционнэ ушумклэ
язэнэкъокъухэу Ро-
стов-на-Дону щыкІуа-
гъэхэр А. И. Шинкевич
фэгъэхыгъагъэх. Мос-
сква, Урысыем и Къыб-
лэ шьолъыр, нэмыкІ-
хэми яспортсменхэр
апэрэ чІыпІэхэм афэ-
бэнагъэх.

Адыгеим ихэшыпыкІыгъэ
командэ Адыгэ Республи-
кэм гъэсэныгъэмрэ шІэны-
гъэмрэкІэ и Министерствэ и
СДЮСШОР щызэхашагъ.
Нэбгырэ 32-рэ тикомандэ хэ-
тыгъ. Тренерхэу Владимир
Васильченкэм, НэмытІэкыо
Аскэр, Армен Норсоян, Юрий
Канатовым агъасэхэрэр арых
зэлукІэгъумэ ахэлэжъагъэхэр.

КІэлэеджакІохэр таолумэм-
клэ, сандыамклэ, тайцзиту-
шюумклэ, шуайцзюмклэ агъэрэ
чІыпІэхэм афэбэнагъэх. Іашэр
аІыгъэуи, амыІыгъэуи зэнэ-
къокъугъэх, алырэгъум нахь
пытэу ылгэ щытетын зылгэ-
кІыштыр зэрагъэшІэным фэшІ
зэлукІыхэу кІуачІэри, къу-
лайныгъэри нахьышІоу зы-
гъэфедэрэр аулгъэкІугъ.

Ульяна Канатовам дышгъэ
медали 5 къыдихыгъ. Иван
Шевченкэмрэ Александр Чер-
ниченкэмрэ дышгъэ медаль
щырыщ къафагъэшъошагъ.
СтІашъу ИсІыам, Полина
Акимовам, Артем Кошанскэм,
Александра Осиповам, Татя-
на Буклей, Къуныжъ Аслъан-
бэч, Роберт Мирзоян, Влади-
слав Усачевым медальхэр
къафагъэшъошагъэх.

Тиспортсменхэм ятренерхэр
лгъэшэу афэразэх зэхэщэн
Іофыгъохэмклэ ІэпыІэгъу къа-
фэхъугъэхэу Алексей Пет-
русенкэм, Хьасанэкыо Мура-
тэ, ХьакІэмызэ Аслъан, Кобл
Аюбэ.

АР-м и СДЮСШОР шагъэ-
сэрэ ныбжьыкІэхэм хэпшы-
кІэу яІэпІэсэныгъэ хагъахъо.
Европэм изэнэкъокъухэу мэ-
къуогъум и 3 — 6-м Итали-
ем шыкІоштхэм ахэлэжьэн-
хэу загъэхъабыры Набэкыо Ти-
мур, Норсоян Армен, Нисре-
дин Разахановым. Гъогумафэ
шъутехъэх, Адыгеим испорт-
сменхэр!

НэкІубгъом итхэр зыгъэхъа-
зырыгъэр ЕМТІЫЛЬ Нурбий.